

Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu

2024 2025

Dziedzictwo
Edukacja
Pamięć
Dialog

CENTRUM HISTORII
I KULTURY ROMÓW

INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

Centrum
Historii
i Kultury
Romów
w Oświęcimiu

2024
2025

Over to save Roma

Over to save Roma

Over to save Roma

Over to save Roma

Salvaged wanderers
Fifteen, maybe twenty thousand - that is how many Roma people survived the horrors of war. For the Polish Roma the end of German occupation did not mean the end of suffering and humiliation. They did not enjoy the privilege of having - like the Jews - a status of the victims of the Nazi genocidal policies. They were not offered sympathy, support or understanding 'Gypsies', 'vagrants', 'dregs of society' - this is how they were commonly perceived and officially treated.

Salvaged wanderers

Fifteen, maybe twenty thousand - that is how many Roma people survived the horrors of war. For the Polish Roma the end of German occupation did not mean the end of suffering and humiliation. They did not enjoy the privilege of having - like the Jews - a status of the victims of the Nazi genocidal policies. They were not offered sympathy, support or understanding 'Gypsies', 'vagrants', 'dregs of society' - this is how they were commonly perceived and officially treated.

Poland under the communist ruling was said to be a one big prison. The government did not tolerate any form of freedom; therefore how could they agree on freely roaming Gypsy camps? The forced assimilation was ordered. But it aroused misunderstandings and opposition both within the Roma as well as within the rest of the Polish society. The wanderers were settled, given a permanent place to live and work. But the work was low-paid; it did not require any qualifications and was physically exhausting - it was mostly cultivation of land in the state farms (PGRS) and in the Production Cooperatives. They were also employed at the flagship investments of socialism, e.g. Carpathian Roma (Bergitka Roma, Mountain Roma) have participated in the construction of Nowa Huta. But these activities were strange to nomadic Roma people and their culture.

Top ordered, mindless resettlement arose a new problem: conflicts of the Roma groups (mainly Kaldershi and Lowari) migrating from the eastern borderlands with the Roma from western Poland. Cultural differences, including different approaches to the code of purity caused a lot of unnecessary tensions.

The Roma, against the authorities, tried to preserve their culture; they did not give up the wandering lifestyle because then roaming was the main determinant of the Roma identity for some Roma groups. In the Roma flag, approved in 1921 during the first World Romani Congress, there appears a wooden wheel of a camp cart, spinning between blue skies and green forests.

Gdzie się podziały tamte tabory?

Do lat siedemdziesiątych XX wieku tabory były wpisane w krajobraz polskiej i czeskiej wsi i miasteczek. Ale w 1952 roku premier Józef Cyrankiewicz podpisał Uchwałę nr 452 Prezydium Rady Ministrów o wyłączeniu ludności cygańskiej z obszarów osiedli i życia. Na mocy tej uchwały rozpoczęto akcję ewakuacji ludności romskiej, nadając przypadkowe nazwy tym, którzy używali tylko imion lub bali się zdradzić swą prawdziwą tożsamość. Podjęto próbę objęcia wszystkich Romów obowiązkiem szkolnym i służbą wojskową. Akcja „produktywizacyjna” przyniosła jednak mizerne rezultaty. Większość Romów wróciła wyruszyła w tradycyjną wędrówkę.

W związku z niewielką skutecznością podjętych działań w roku 1964 po raz kolejny

**CENTRUM HISTORII
I KULTURY ROMÓW**

INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

Wydawca

Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu
Instytucja Kultury Województwa Małopolskiego

Redakcja

Marek Isztok
Michał Kaczkowski-Karpf

Korekta

Monika Bartosz

Okładka i projekt

graficzny, fotoedycja
Michał Kaczkowski-Karpf

DTP

Joanna Hołuj Creation Kłaj

Druk

KOLUMB Krzysztof Jański
ul. Kaliny 7
41-506 Chorzów, woj. Śląskie

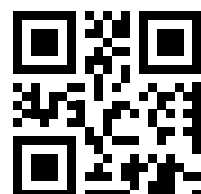
Kontakt

Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu
Godziny pracy sekretariatu:
poniedziałek-piątek, 8-16
Adres: ul. Berka Joselewicza 5,
32-600 Oświęcim, Polska
E-mail: sekretariat@chikr.pl
Tel: +48 33 447 40 58

© Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu

ISBN 978-83-980101-0-8

**KULTURALNA
MAŁOPOLSKA**

www.chikr.pl

**Centrum
Historii
i Kultury
Romów**
w Oświęcimiu

**2024
2025**

Szanowni Państwo,

Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu to najmłodsza z instytucji kultury województwa małopolskiego, powołana uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 28 grudnia 2023 roku. Niniejsze wydawnictwo stanowi niepowtarzalną okazję, aby prześledzić jej dotychczasowe osiągnięcia.

Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu odgrywa szczególną rolę w życiu regionu, dbając o zachowanie, rozwój i upowszechnianie romskiego dziedzictwa kulturowego. To spuścizna wyjątkowa, ale nie zawsze widoczna w publicznym obiegu. Centrum prowadzi więc ważną misję społeczno-edukacyjną, dzięki której Małopolanie oraz odbiorcy z całego świata mogą lepiej poznać świat romskiej historii i kultury. Warto podkreślić, iż misja ta prowadzona jest w Oświęcimiu – mieście o wielkim znaczeniu dla europejskiej pamięci.

W niniejszej publikacji przeczytacie Państwo o realizowanych dotąd przez Centrum projektach edukacyjnych, artystycznych oraz społecznych. Wśród opisywanych działań znalazły się wydarzenia w przestrzeni publicznej, takie jak obchody rocznic Europejskiego Dnia Pamięci o Holocauście Romów i Sinti czy Międzynarodowy Dzień Języka Romskiego. Ale aktywność Centrum to również pomniejsze przedsięwzięcia, które, tak jak album „Kołysanki romskie – muzyczna podróż dla dzieci”, docierają do bardzo szerokiej publiczności, również za pośrednictwem internetu. Na kartach niniejszego wydawnictwa znajdziecie Państwo wiele przykładów na tego typu zróżnicowane, pod względem skali i przekazu, działania. Wszystkie one uświadamiają nam, jak ważną rolę odgrywa kultura w budowaniu wzajemnego szacunku i porozumienia.

Samorząd Województwa Małopolskiego od początku mocno wspiera rozwój instytucji – jako ważnego elementu regionalnej polityki kulturalnej oraz działań na rzecz dialogu i pamięci. Dlatego z wielką radością polecam Państwa uwadze lekturę niniejszego wydawnictwa. Zamyka ono istotny, początkowy etap w dziejach instytucji i jednocześnie przed nią otwiera etap nowy, pełen wyzwań organizacyjnych i twórczych.

Z okazji 2. urodzin Centrum, chciałabym złożyć serdeczne podziękowania wszystkim osobom, dzięki którym funkcjonuje ono na co dzień – pracownikom, artystom, partnerom, a także liczным przyjaciołom z Małopolski, kraju i całego świata. Życzę, aby kolejne lata przyniosły dla instytucji nowe inspirujące projekty. Miłej lektury!

Iwona Gibas

Członek Zarządu Województwa Małopolskiego

Oddajemy w Państwa ręce pierwsze wydanie specjalne dwurocznika Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu – instytucji, która 1 lutego 2024 roku rozpoczęła swoją misję jako pierwsza i jedyna w Polsce publiczna placówka kultury poświęcona w całości dziedzictwu społeczności romskiej. Okres 2024-2025 to czas szczególny w historii polskiej kultury. To moment, w którym po raz pierwszy w historii Romowie otrzymali instytucję publiczną dedykowaną wyłącznie ich dziedzictwu. Ten przełomowy moment stanowi kulminację ponad trzydziestoletniej działalności Stowarzyszenia Romów w Polsce, które od 1992 roku konsekwentnie zabiegało o utworzenie takiej placówki. Nasze Centrum powstało z głębokiej potrzeby przywrócenia romskiej narracji o sobie samej – narracji, która przez wieki była kształtowana przez innych. W XXI wieku Romowie odzyskują prawo do opowiadania własnej historii, a my aktywnie uczestniczymy w tym procesie. Niniejszy dwurocznik dokumentuje pierwsze, przełomowe dwa lata naszej działalności. To okres, w którym budowaliśmy fundamenty dla przyszłych pokoleń, tworzyliśmy struktury i wypracowaliśmy standardy działania. Jednocześnie realizowaliśmy kompleksową misję obejmującą badania, edukację, upamiętnienie i dialog międzykulturowy. Dziękujemy wszystkim partnerom, współpracownikom i przyjaciołom, którzy wspierali nas w tej przełomowej drodze. Szczególne podziękowania kierujemy do Stowarzyszenia Romów w Polsce, Sejmiku Województwa Małopolskiego oraz wszystkich instytucji kultury, które uwierzyły w naszą misję.

Władysław Kwiatkowski

Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów
w Oświęcimiu

Podpisanie listu intencyjnego
dotyczącego utworzenia
Centrum Historii i Kultury
Romów, 28. 07. 2023r.

Iwona Gibas
Członek Zarządu
Województwa Małopolskiego

Witold Kozłowski
Marszałek Województwa
Małopolskiego w latach 2018-2024

Władysław Kwiatkowski
Dyrektor Centrum
Historii i Kultury Romów

INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

Data 1 lutego 2024 roku na zawsze pozostanie w mojej pamięci jako moment przełomowy. Po latach starań Centrum Historii i Kultury Romów stało się rzeczywistością. Trzymając ten dwurocznik – pierwszą obszerną dokumentację dwóch lat działalności – czuję ogromną satysfakcję.

Jako pomysłodawca i rzecznik tej idei, marzyłem o żywym sercu romskiej tożsamości w Małopolsce, Polsce i Europie. Ta publikacja potwierdza potrzebę takiej instytucji. Pierwsze dwa lata to budowa fundamentów: wystawy, programy edukacyjne, kulturalne i badawcze, stanie na straży pamięci zagłady Romów i platforma dialogu.

Z satysfakcją obserwuję rozwój Centrum, którego kamień węgielny położyłem ze Stowarzyszeniem Romów w Polsce. Małopolska zyskała unikalną instytucję kultury.

Zapraszam do lektury – niech inspirować do dalszego wsparcia historii i kultury Romów.

Roman Kwiatkowski

Prezes Stowarzyszenia Romów w Polsce

foto: arch. CHiKR

Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu

Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu (CHiKR) jest Instytucją Kultury Województwa Małopolskiego, powołaną w celu zachowania, upowszechniania i promowania bogatego dziedzictwa Romów w Polsce. Lokalizacja Centrum, w miejscu tak symbolicznym dla historii społeczności romskiej, nakłada na nie szczególne zobowiązania w zakresie pamięci i edukacji.

Geneza i powołanie

Idea utworzenia Centrum narodziła się w środowisku romskim. Twórcą koncepcji i głównym wnioskodawcą jest Roman Kwiatkowski, Prezes Stowarzyszenia Romów w Polsce (SRwP), organizacji pozarządowej działającej w Oświęcimiu nieprzerwanie od 1992 roku. Pierwsze starania o powołanie publicznej instytucji zajmującej się romskim dziedzictwem historycznym i kulturowym zainicjowano już w 2009 roku. Przełom nastąpił w lipcu 2023 roku, kiedy Roman Kwiatkowski oraz Marszałek Województwa Małopolskiego, Witold Kozłowski, podpisali list intencyjny dotyczący utworzenia Centrum. Centrum zostało formalnie powołane uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego Nr LXXVII/1124/23 z dnia 28 grudnia 2023 roku i oficjalnie rozpoczęło działalność 1 lutego 2024 roku. Siedziba Centrum mieści się w zabytkowej kamienicy przy ulicy Berka Joselewicza 5, w starej części Oświęcimia. Budynek ten został przekazany na rzecz nowo powstałej instytucji w drodze darowizny przez Stowarzyszenie Romów w Polsce, co symbolizuje transfer odpowiedzialności za kultywowanie romskiego dziedzictwa w Polsce.

Rola Stowarzyszenia Romów w Polsce

Stowarzyszenie Romów w Polsce odegrało kluczową rolę nie tylko jako inicjator i główny wnioskodawca, ale najważniejszy partner strategiczny Centrum, realizujący wspólne projekty w latach 2024–2025.

„Dla nas ten moment jest historyczny. Polscy Romowie zamieszkują Polskę od 1401 roku... dla nas to bardzo ważne, że wreszcie kultura romska będzie traktowana w sposób poważny, instytucjonalny.” Roman Kwiatkowski, Prezes Stowarzyszenia Romów w Polsce

Dlaczego Oświęcim?

Małopolska jest historycznie i demograficznie związana ze społecznością romską. To właśnie w tej części Polski znajduje się wiele miejsc pamięci, związanych z tragicznymi wydarzeniami Holocaustu Romów podczas II wojny światowej. W naszym regionie mieszka również jedna z największych grup romskich w Polsce, co czyni Oświęcim idealnym miejscem dla tej instytucji.

Misja i działalność

Zgodnie ze statutem, misja Centrum jest kompleksowa i obejmuje zarówno materialne, jak i niematerialne dziedzictwo Romów w Polsce:

- Zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa.
- Badanie, dokumentowanie i promocja wiedzy o historii, tradycji i kulturze Romów, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju języka romani.
- Centrum gromadzi archiwalia i dokumentuje zabytki kultury romskiej.

Upamiętnienie Holocaustu

Upowszechnianie wiedzy o zagładzie Romów, w której ofiarą padło około 21 tys. osób na terenie niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau. Ten symboliczny wymiar lokalizacji zobowiązuje do szczególnej troski o pamięć i godność ofiar.

Edukacja i dialog międzykulturowy

Krzewienie idei tolerancji oraz przeciwdziałanie wszelkim przejawom dyskryminacji i wrogości. Centrum prowadzi działalność edukacyjną w zakresie wielokulturowości i praw człowieka, tworząc przestrzeń spotkań młodzieży romskiej z przedstawicielami innych mniejszości narodowych i etnicznych.

Wsparcie twórców

Opieka nad romskimi artystami, promocja ich twórczości oraz wspomaganie kształcenia młodych talentów. Centrum przybliża historię i kulturę Romów w sposób wielotorowy i przełamujący stereotypy, między innymi poprzez stałą wystawę „Romowie. Historia i Kultura”.

Wartości i odbiorcy

Działania CHiKR opierają się na uniwersalnych wartościach, które promuje wśród swoich odbiorców:

- sprawiedliwość (równe traktowanie)
- wolność (prawo do zachowania własnej tożsamości)
- szacunek (dla różnorodności kulturowej)
- godność (każdego człowieka)
- społeczeństwo obywatelskie (inkluzywność i odrzucenie rasizmu / dyskryminacji)

Wystawa stała ROMOWIE HISTORIA I KULTURA

W Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu dostępna jest unikatowa i jedyna tego typu ekspozycja w Polsce. W przystępny i fascynujący sposób przybliża kompleksową historię oraz kulturę społeczności romskiej. Zwiedzający poznają początki historii Romów, ich długą drogę migracji oraz wpływ na kształtowanie się kultury europejskiej. Wystawa ukazuje różnorodne aspekty życia Romów - od wyzwań integracyjnych, unikalnej tożsamości i samodzielności, po ważne, często bolesne momenty historii, takie jak ludobójstwo podczas II wojny światowej czy powojenne losy, w tym osiedlenie się i doświadczenia pogromów w Polsce. Duży nacisk położono także na prezentację bogatego dziedzictwa artystycznego, literatury, muzyki i sztuki romskiej.

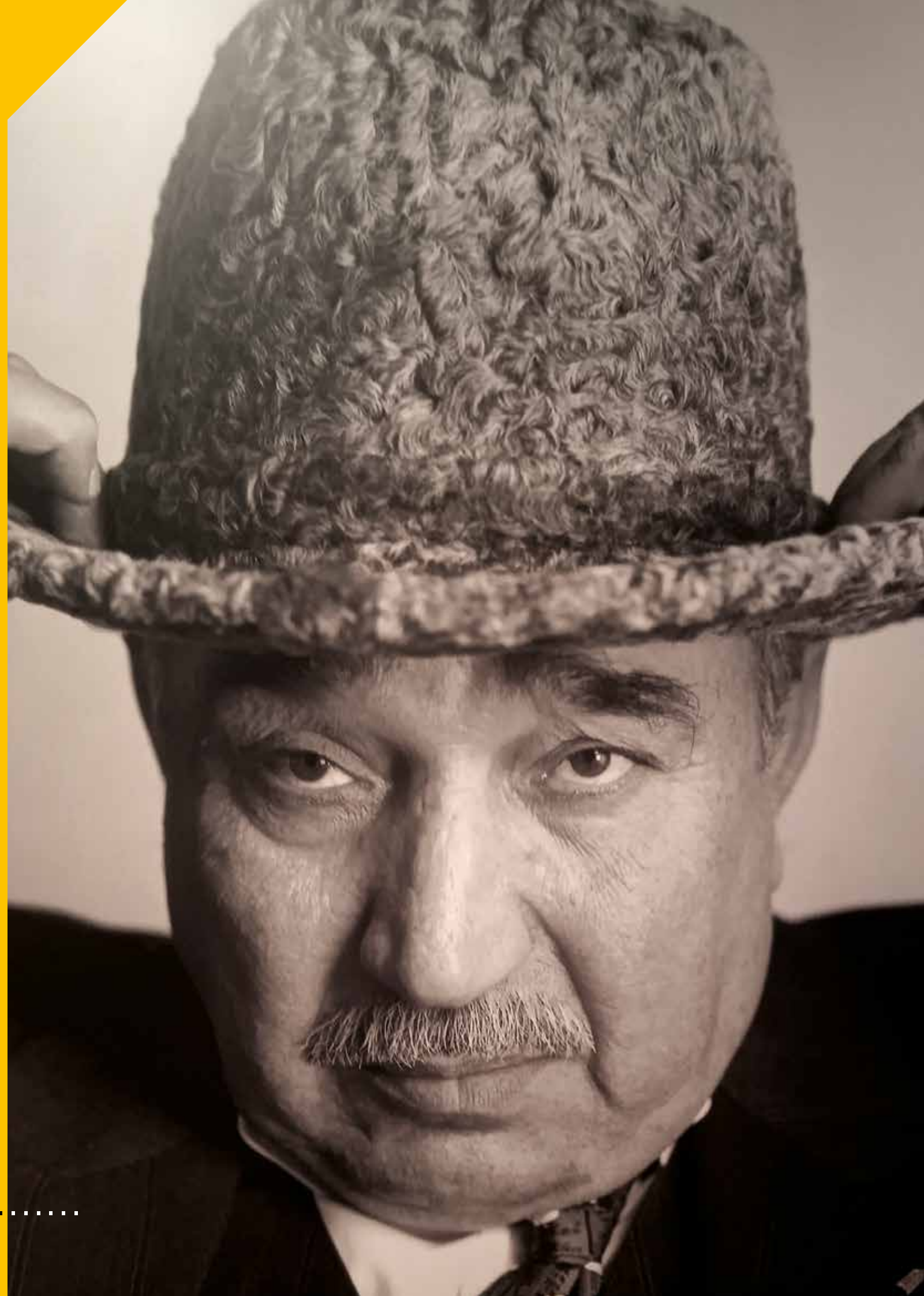
Działalność międzynarodowa

Centrum działa nie tylko na terenie Polski, ale także współpracuje z zagranicznymi instytucjami kultury, organizacjami społecznymi oraz naukowymi, aby wspólnie promować romską kulturę i dążyć do przyszłości opartej na tolerancji i zrozumieniu.

Oferta Centrum

Skierowana jest do zróżnicowanych grup odbiorców, w tym młodzieży i studentów otwartych na wiedzę i poznanie innych kultur. Naukowców, badaczy oraz nauczycieli i uczniów szkół. Romów zainteresowanych historią i kulturą swojej społeczności, w szczególności poszukujących korzeni dotkniętych tragedią Holocaustu. Turystów, delegacji krajowych i zagranicznych oraz mniejszości narodowych i etnicznych mieszkających w Polsce i Europie.

fragment: Wystawa stała
ROMOWIE
HISTORIA I KULTURA
foto: Piotr Wójcik

Zespół Centrum

Zespół CHIKR składa się z profesjonalistów łączących kompetencje merytoryczne z głębokim zaangażowaniem w misję instytucji. Każdy członek zespołu wnosi unikatowe doświadczenie i perspektywę w realizację celów Centrum.

Kluczowe kompetencje zespołu:

- badania historyczne i antropologiczne
- edukacja i pedagogika międzykulturowa
- organizacja wydarzeń kulturalnych
- komunikacja i promocja kultury
- archiwistyka i digitalizacja

Władysław Kwiatkowski

Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu, absolwent Instytutu Religioznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Od 2008 roku związany ze Stowarzyszeniem Romów w Polsce, w którym aktywnie działał na rzecz społeczności romskiej w Polsce. Koordynator wielu projektów naukowych i edukacyjnych m.in. projektu pn. „Zagłada Romów w okupowanej Polsce w czasie II wojny światowej: geneza, przebieg, upamiętnienie”, realizowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Jest jednym z twórców, powstałej w 2015 r., wystawy stałej Stowarzyszenia Romów w Polsce pt. „Romowie historia i kultura”. Współtwórca lekcji e-learningowych dotyczących historii Romów. Redaktor kwartalnika „Dialog-Pheniben” (czasopisma romskiego ukazującego się od 1996 roku), a także autor licznych artykułów poświęconych historii i kulturze społeczności romskiej. Jest jednym z pomysłodawców i autorów przewodnika poświęconego zagładzie europejskich Romów w KL Auschwitz-Birkenau, producentem filmu dokumentalnego pt. „Zapomniane tabory”. Od wielu lat koordynuje oświęcimskie obchody Europejskiego Dnia Pamięci o Holocauście Romów i Sinti.

Natalia Janusik

Specjalistka ds. administracji w Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu, od lat związana z edukacją muzealną, upamiętnianiem Zagłady oraz koordynacją projektów finansowanych ze środków krajowych i UE. Absolwentka stosunków międzynarodowych i dyplomacji unijnej, biegle włada językiem angielskim, wspierając instytucję w kontaktach międzynarodowych i realizacji programów edukacyjnych.

Marek Kotula

Pełnomocnik do spraw administracyjnych, prowadzi nadzór nad pełnomocnictwami, umowami, zgodami administracyjnymi oraz kontaktami z partnerami zewnętrznymi. Wspiera Dyrektora Centrum w codziennych operacjach, od przygotowania porozumień, zgód administracyjnych po kontakty z kontrahentami.

foto: arch. CHIKR

Monika Pidło-Mersztein

Specjalistka ds. administracji, rozwoju i finansów. Specjalność - rachunkowość i finanse. Od dwudziestu lat związana ze Stowarzyszeniem Romów w Polsce, specjalizująca się w rozliczaniu projektów dofinansowanych z budżetu państwa oraz Unii Europejskiej. Koordynator finansowy w projektach oraz osoba odpowiedzialna za administrowanie finansami w instytucji.

Sylwia Mersztein

Z wykształcenia technik ekonomista, od lat związana ze Stowarzyszeniem Romów w Polsce, gdzie rozpoczęła swoją ścieżkę zawodową. Od czerwca 2024 roku zatrudniona w Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu, w którym odpowiada za sprawy kadrowe i płace.

Marek Isztok

Romolog, magister historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, animator kultury, publicysta i autor ponad 50 artykułów popularnonaukowych poświęconych tematyce mniejszości romskiej oraz praw człowieka. W Centrum pełni funkcję specjalisty ds. romskiego dziedzictwa kulturowego. Jako doświadczony animator kultury i koordynator projektów krajowych i międzynarodowych, był pomysłodawcą i głównym koordynatorem projektów „Kotysanki romskie – muzyczna podróż dla dzieci” i „Ożywić wielokulturową historię Oświęcimia – kreatywne wizje przeszłości”, a także serii filmowej „Romowie – tak blisko, a tak daleko”. Jest również współautorem wystawy „Romowie – stan duszy czy kultura równoległa” oraz filmu dokumentalnego „Romowie – skazani na zagładę”.

Michał Kaczkowski - Karpf

Fotograf, fotoedytor, grafik, freelancer. Współautor m.in. wystawy „Romowie - stan duszy czy kultura równoległa” oraz foto projektu „Barwalipen”, twórca plakatów i okładek płyt muzycznych, współpracował m.in. z grupą Wzgórze Ya-PA 3. W Centrum pełni funkcję specjalisty ds. romskiego dziedzictwa kulturowego. Posiada wieloletnie doświadczenie w kontaktach z mediami, prowadzeniu kampanii w social mediach, organizacji eventów i marketingu kultury oraz współpracy z partnerami instytucjonalnymi i biznesowymi.

Ilona Lieber

Pełni funkcję sekretarki, odpowiadając za kompleksową obsługę biura. Do jej zadań należy koordynacja kalendarza Dyrektora oraz obieg dokumentów, zarządzanie korespondencją mailową i bieżącymi pracami a także obsługa gości i dbałość o profesjonalny wizerunek instytucji.

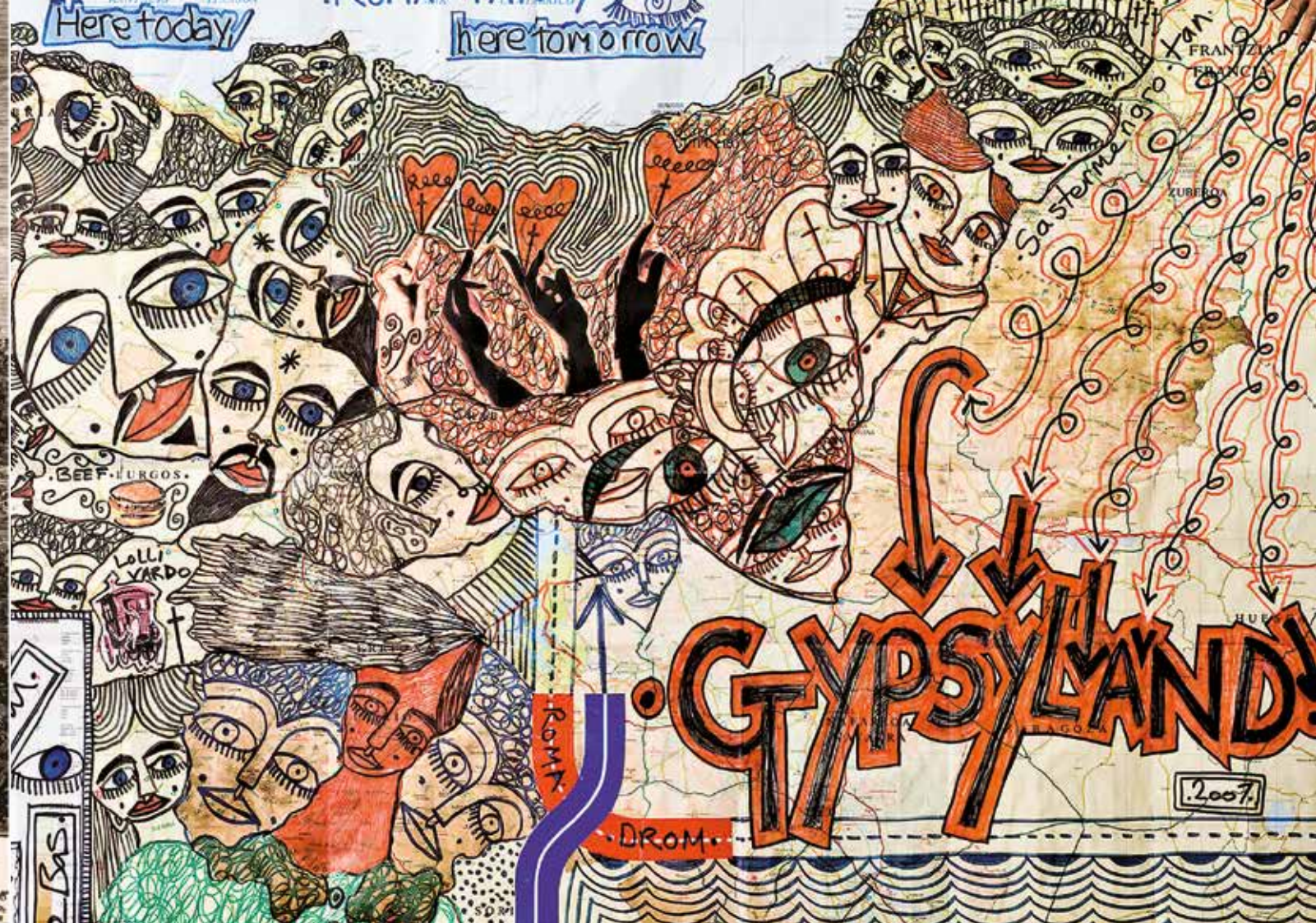
wystawa
stała

ROMOWIE
HISTORIA I KULTURA

Tabor cygański. Kopia obrazu M. Pocięchy.

Gypsyland 2007. Damian Le Bas.

ROMOWIE HISTORIA I KULTURA

Wystawa stała

Powstanie wystawy, koncepcja i cele

Ekspozycja stanowi refleksję nad wielowiekową obecnością Romów w Europie oraz ich znaczącym wkładem w historię i kulturę kontynentu. Jej celem jest pogłębienie wiedzy na temat romskiej tożsamości, doświadczenia migracji, walki o prawa mniejszości oraz bogatego dorobku artystyczno-kulturowego społeczności romskiej.

Ideą twórców wystawy było ukazanie długiego procesu historycznego, który na przestrzeni wieków prowadził Romów przez różne regiony świata ku Europie – przestrzeni, w której ukształtowała się ich odrębność kulturowa, a zarazem punktu wyjścia kolejnych migracji, czyniących z Romów społeczność o charakterze transnarodowym. W narracji wystawy świadomie użyto nazwy „Romowie” jako własnego, tradycyjnego określenia tej społeczności, stosowanego nieprzerwanie od wieków i pozostającego podstawowym wyrazem jej tożsamości.

Fragment wystawy Romowie, Historia i Kultura

Ekspozycja ukazuje Romów jako integralną część europejskiej historii i współczesnej społeczności globalnej, podkreślając jednocześnie ich zdolność do zachowania języka, tradycji i kultury, mimo zmiennych i często trudnych uwarunkowań historycznych. Przedstawione treści ukazują zarówno zewnętrzne sposoby postrzegania Romów, jak i ich rzeczywiste doświadczenia, zwracając uwagę na napięcie między stereotypem a codziennością.

Wystawa podejmuje temat ciągłości i zmiany, wskazując, że romska tożsamość kształtowała się w dialogu z otaczającym światem – poprzez adaptację, ale bez utraty własnego dziedzictwa. Całość stanowi zaproszenie do refleksji i dialogu, sprzyjając lepszemu zrozumieniu historii, kultury i miejsca Romów w Europie.

Główne cele wystawy:

Edukacja i upowszechnianie wiedzy o historii Romów

foto: arch. CHI KR

Struktura i tematyka ekspozycji

1. Wprowadzenie i tytuł wystawy

Tekst wstępny przybliżający główne założenia ekspozycji i zapraszający zwiedzających do podróży przez historię i kulturę romską.

2. Historia Romów

Przedstawienie szlaku migracyjnego Romów od XIV wieku, ich pochodzenia i wpływu na kształtowanie się europejskiej kultury. Omówienie głównych etapów historycznych i procesów adaptacyjnych.

3. Zagłada Romów europejskich

Dokumentacja ludobójstwa Romów, dokonanego przez III Rzeszę, estymacja liczby ofiar, osobiste relacje i świadectwa.

4. Czasy powojenne, osiedlenie i pogromy w Polsce

Analiza sytuacji Romów w Polsce po 1945 roku, procesy osiedlania się społeczności romskiej, stosunek polskiego społeczeństwa oraz tragiczne epizody pogromów i dyskryminacji.

5. Walka o Upamiętnienie Zagłady Romów

Podkreślenie znaczenia upamiętniania tych tragicznych wydarzeń w edukacji historycznej oraz współczesnym dyskursie o pamięci zbiorowej.

6. Antycyganizm i dyskryminacja

Omówienie historii i współczesnych przejawów antycyganizmu, struktur dyskryminacyjnych oraz wyzwań, przed którymi stoją Romowie w dostępie do edukacji, zatrudnienia, mieszkań i usług zdrowotnych.

7. Współczesność - dane liczbowe (Gra liczb)

Infografika zawierająca dane statystyczne dotyczące populacji romskiej w Europie, sytuacji społeczno-ekonomicznej, edukacji, zatrudnienia i dostępu do usług publicznych.

8. Aktywizm i młode pokolenia

Prezentacja działalności organizacji romskich, w tym Stowarzyszenia Romów w Polsce oraz zaangażowania młodych Romów w walkę o prawa, edukację i reprezentację w przestrzeni publicznej.

9. Sztuka romska

Dorobek artystyczny Romów, ich literatura, muzyka, sztuka wizualna i wkład w europejskie dziedzictwo kulturowe. Omówienie współczesnych twórców romskich i znaczenia sztuki w kształtowaniu tożsamości.

TWÓRCY WYSTAWY

Piotr Wójcik

(ur. 1967) to ceniony fotograf dokumentalny i wykładowca Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatru w Łodzi. W latach 1989-2011 pracował jako fotograf w Gazecie Wyborczej, a w latach 2001-2011 pełnił funkcję kierownika jej działu fotograficznego. Jest autorem licznych projektów dokumentalnych poświęconych bieżącemu zjawiskom społeczno-politycznym i kulturowym:

- Cyganie. Warszawa-Bukareszt (1996)
- Cyganie z obu stron Karpat - album fotograficzny (2000)
- Bytom Karb (2012)
- Polskie Wolności (2014)
- Katowice 150 +1 (2015)
- 30 / 100_PL (2019)

Jego praca, poświęcona społeczności romskiej, dokumentuje złożoność tożsamości, tradycji i współczesnych wyzwań, stojących przed Romami w Polsce i Europie.

Dominique Roynette

to francuska artystka i kuratorka od lat związana z tematyką kultury romskiej. W swojej bogatej karierze pracowała w prestiżowych redakcjach:

- Dziennik Libération (1981-1989)
- Uczestniczyła w tworzeniu pierwszej niezależnej gazety w Polsce - Gazety Wyborczej
- Le Monde - stanowisko dyrektorki artystycznej (1995-2004)

Jest współautorką książki Goulag. Jej prace artystyczne oraz działania kuratorskie koncentrują się na podkreśnianiu bogactwa i różnorodności romskiego dziedzictwa, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii tożsamości oraz praw mniejszości. W pracy kuratorskiej Dominique Roynette łączy perspektywę historyczną z analizą współczesnych zjawisk społecznych, tworząc ekspozycje, które inspirować do refleksji i dialogu.

wydarzenia
kulturalne

2024
25

„To nie był tylko koncert – to było wspólne przeżycie historii, która wciąż domaga się głosu”.
Jerzy Fedorowicz

Koncert pamięci „Harfy Papuszy” w ramach Europejskiego Dnia Pamięci o Holokauście Romów i Sinti

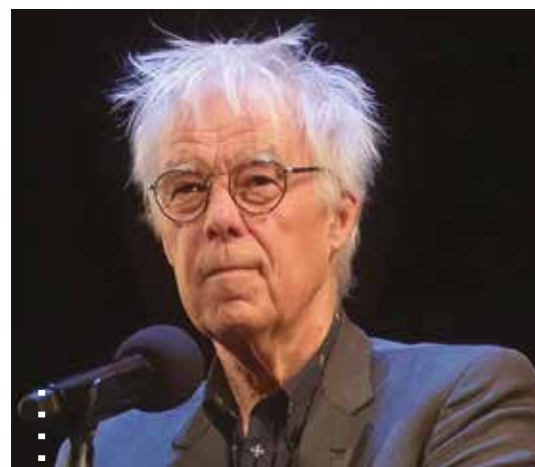
2 sierpnia 2024 r. w 80. rocznicę Zagłady Romów i Sinti w KL Auschwitz- Birkenau odbył się koncert poświęcony pamięci romskich ofiar holocaustu – jednego z najtragiczniejszych, a wciąż niedostatecznie obecnych w świadomości społecznej, rozdziałów historii XX wieku. Wydarzenie miało charakter zarówno artystyczny, jak i głęboko symboliczny, łącząc muzykę, poezję oraz refleksję nad losem narodu romskiego.

Centralnym punktem koncertu było wykonanie poematu symfonicznego „Harfy Papuszy” autorstwa Jana Kantego Pawluśkiewicza, do słów Bronisławy Wajs – Papuszy, wybitnej romskiej poetki.

Partie solowe wykonali: Joanna Freszel – sopran, Iwona Socha – sopran, Magdalena Idzik – mezzosopran, Tomasz Rak – baryton.

Koncert był efektem kilkumiesięcznej, intensywnej pracy Centrum Historii i Kultury Romów oraz Stowarzyszenia Romów w Polsce, realizowanej we współpracy z uznanymi artystami i instytucjami kultury. Szczególne podziękowania kierujemy do Pani Iwony Gibas, Członka Zarządu Województwa Małopolskiego, za wsparcie organizacyjne i finansowe przedsięwzięcia.

„Harfy Papuszy” to poemat symfoniczny skomponowany w 1993 roku, oparty na poezji Papuszy, w którym Jan Kanty Pawluśkiewicz stworzył rozbudowaną formę

Jan Kanty Pawluśkiewicz

wokalno-instrumentalną na głosy solowe, chór i orkiestrę. Dzieło ukazuje duchowy świat Romów oraz podkreśla uniwersalny wymiar poezji Papuszy – jej wrażliwość, tragizm i zakorzenienie w doświadczeniu wspólnoty. Dzieło zostało nagrane w 1994 roku, a prawykonanie odbyło się w Krakowie podczas nocy świętojańskiej na krakowskich Błoniach. Muzyka z „Harf Papuszy” została również wykorzystana w filmie „Papusza” (2013) w reżyserii Joanny Kos-Krauze i Krzysztofa Krauze; za ścieżkę dźwiękową do tego obrazu Jan Kanty Pawluśkiewicz otrzymał nagrodę na Festiwalu Filmowym w Gdyni.

W utworze pojawiają się teksty śpiewane w języku romskim, co nadaje mu autentyczności i głębokiego kulturowego zakorzenienia.

„Harfy Papuszy” pozostają jednym z najważniejszych dzieł na styku muzyki klasycznej i kultury romskiej – artystycznym hołdem złożonym Papuszy i społeczności romskiej. Wykonanie utworu w rocznicę Zagłady Romów i Sinti w Auschwitz nadało mu szczególny wymiar pamięciowy, czyniąc koncert nie tylko wydarzeniem artystycznym najwyższej rangi, lecz także aktem wspólnej refleksji, pamięci i hołdu wobec historii.

foto: arch. CHiKR

prof. Sławomir Kaprański

Władysław Kwiatkowski -
Dyrektor Centrum
Historii i Kultury Romów

Marek Balog z zespołem

Międzynarodowy Dzień Języka Romskiego 2024

5 listopada 2024r. w Centrum Kultury Żydowskiej na krakowskim Kazimierzu odbyły się obchody Międzynarodowego Dnia Języka Romskiego. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Centrum Historii i Kultury Romów oraz Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego.

Spotkanie rozpoczęło się wykładem prof. Sławomira Kaprańskiego pt. „Język: klucz do romskiego świata”. Profesor przybliżył zgromadzonym uczestnikom historię i genezę języka romskiego, jego rozwój oraz ogromne znaczenie, jakie ma on dla podtrzymywania tożsamości i odrębności kulturowej Romów. Po wykładzie uczestnicy wzięli udział w żywej dyskusji, zadając pytania zarówno o język, jak i o kulturę, obyczaje, wierzenia oraz aktualną sytuację Romów w Polsce i Europie. Na pytania odpowiadali prof. Kaprański oraz Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów, Władysław Kwiatkowski.

Kulminacją wieczoru był koncert wirtuoza skrzypiec Marka Baloga wraz z jego zespołem. Muzycy stworzyli niezapomniane widowisko pełne pasji i wirtuozerii, które porwało publiczność od pierwszych akordów. Piękne wnętrza dawnej modlitewni Bejt ha-midrasz doskonale współgrało z harmonią dźwięków, tworząc magiczną atmosferę i wieczór pełen wzruszeń i radości.

foto: arch. CHiKR

2024 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
wydarzenia kulturalne

dr Piotr J. Krzyżanowski

Edward Dębicki

Władysław Kwiatkowski
Dyrektor Centrum
Historii i Kultury Romów

Obchody 90. urodzin Edwarda Dębickiego – hołd dla mistrza romskiej muzyki

6 marca 2025 r. w Bibliotece Głównej Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim odbyło się wyjątkowe wydarzenie poświęcone Edwardowi Dębickiemu – wybitnemu romskiemu muzykowi, kompozytorowi i poecie, założycielowi Romskiego

Teatru Muzycznego „Terno”, który od dziesięcioleci promuje romską kulturę w Polsce i na świecie. W trakcie uroczystości jubilatowi oraz jego żonie Ewie Dębickiej wręczono Order Odrodzenia Polski, drugie najwyższe polskie odznaczenie cywilne. W obchodach urodzin udział wzięli:

Wojewoda Lubuski – Marek Cebula, Senator RP – Władysław Komarnicki, który odczytał list specjalny od Pani Marszałek Sejmu RP Małgorzaty Kidawy-Błońskiej, Prezydent Miasta Gorzowa Wielkopolskiego – Jacek Wójcicki, JM Rektor Akademii im. Jakuba z Paradyża – prof. dr hab. Elżbieta Skorupska-Raczyńska, Dyrektor Biblioteki Głównej im. Elizy Orzeszkowej w Gorzowie Wielkopolskim – Sławomir Szenwald, Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów – Władysław Kwiatkowski (gość honorowy), Krajowy Duszpasterz Romów – ks. Stanisław Opocki, prof. AJP Beata A. Orłowska oraz dr hab. Piotr

„Muzyka
przemija, ale jej
duch pozostaje
w sercach ludzi”.

Ewa Dębicka

Edward Dębicki

J. Krzyżanowski, którzy wygłosili prelekcję „Edward Dębicki – życie niezwykle” – zrealizowaną przez Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu, Ewa Dębicka – żona jubilata, przyjaciele, artyści i społeczność romska.

Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów, Władysław Kwiatkowski, wystąpił jako gość honorowy, składając jubilatowi wyrazy uznania oraz odczytując list od Romana Kwiatkowskiego, prezesa Stowarzyszenia Romów w Polsce. Wydarzenie było nie tylko okazją do uhonorowania niezwykłego dorobku Edwarda Dębickiego, ale także świętem romskiej kultury.

foto: Magdalena Marszałek,
Bartłomiej Boruta

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
wydarzenia kulturalne

Jessica Merstein ■ ■ ■ ■ ■

Międzynarodowy Dzień Romów w Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej

8 kwietnia 2025 roku Centrum Historii i Kultury Romów zorganizowało wydarzenie edukacyjno-kulturalne z okazji Międzynarodowego Dnia Romów. Spotkanie odbyło się w Muzeum

Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej i zgromadziło liczną publiczność, w tym młodzież romską, polską oraz uczestników wymiany międzynarodowej. Program obejmował zarówno elementy edukacyjne, jak i artystyczne. Wydarzenie otworzył wykład Dyrektora CHI KR, Władysława Kwiatkowskiego, który przedstawił zarys historii i kultury Romów, wprowadzając uczestników w tematykę święta. Następnie odbyła się ożywiona dyskusja z udziałem młodzieży romskiej i większościowej, poświęcona współczesnym aspektom romskiej tożsamości oraz doświadczeniu bycia Romem we współczesnym świecie. Istotnym akcentem uroczystości był występ artystyczny. Jessica Merstein (skrzypaczka i wokalistka) oraz Eugeniusz Merstein-Kwiatkowski „Sorba” (gitarzysta i wokalista) zaprezentowali muzykę romską, podkreślając jej różnorodność i emocjonalny charakter. Ważną część programu stanowiła także prezentacja ekspercka przygotowana przez Stanisława Rydzoń – prawnika oraz byłego posła na Sejm RP. Jego analiza sytuacji prawnej mniejszości romskiej w Polsce wzbogaciła wydarzenie o perspektywę prawną i społeczną.

Stanisław Rydzoń ■ ■ ■ ■ ■

foto: arch. CHI KR

Wernisaż wystawy „Romowie. Historia i Kultura” w Brukseli

W dniach od 28 kwietnia do 2 maja 2025 roku w Parlamencie Europejskim w Brukseli prezentowana była wyjątkowa wystawa „Romowie. Historia i Kultura”. Wydarzenie, zorganizowane w ramach polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej, spotkało

się z dużym zainteresowaniem, stając się ważnym głosem w promowaniu dialogu międzykulturowego. Uroczyste otwarcie ekspozycji miało miejsce 29 kwietnia 2025 roku o godzinie 18:00 w prestiżowej przestrzeni wystawowej Antall 3Q. Na oficjalnym wernisażu obecny był Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów w Polsce Władysław Kwiatkowski. Wystawa została zorganizowana przez Stowarzyszenie Romów w Polsce we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych oraz Centrum Historii i Kultury Romów. Ekspozycja zaprezentowała bogate dziedzictwo, tradycje i historię społeczności romskiej, podkreślając jej znaczenie dla kultury europejskiej oraz uwypuklając potrzebę dialogu i przeciwdziałania stereotypom.

foto: Natalia Janusik,
Freepik

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
wydarzenia kulturalne

■ Marek Balog z zespołem ■ ■ ■ ■ ■

Międzynarodowy Dzień Romów 2025

10 maja 2025 roku w Kłastrze Innowacji Społeczno-Gospodarczych Zabłocie 20.22 w Krakowie uroczyste świętowaliśmy Międzynarodowy Dzień Romów. Wydarzenie, zorganizowane przez Centrum Historii i Kultury Romów i sfinansowane przez Marszałka Województwa

Małopolskiego, zgromadziło mieszkańców Krakowa i gości, którzy mieli okazję uczestniczyć w twórczych warsztatach, spróbować tradycyjnych smaków i pogłębić wiedzę o bogatej romskiej kulturze i tradycji. Obchody te stanowią istotny element promowania tolerancji i przeciwdziałania stereotypom, umożliwiając bezpośredni kontakt z autentycznym dziedzictwem Romów. Kulminacyjnym punktem obchodów był koncert muzyki romskiej „Když housle mluví”, który rozpoczął się o godzinie 17:00. Publiczność przeniosła się w świat niezwykłych dźwięków tradycyjnej i współczesnej muzyki romskiej, dzięki występowi Marka Baloga – uznanego skrzypka z Czech. Artyści towarzyszyli Jan Feczko na kontrabasie oraz gitarzyści Peter Novak z synem Milanem Angelo Novakiem. Koncert poruszył serca i stał się świętem romskiej tożsamości, mostem budującym dialog międzykulturowy w sercu Małopolski. To było niezapomniane popołudnie, które udowodniło, jak ważna jest otwartość i wzajemne zrozumienie. Spotkanie podkreśliło również rolę Krakowa jako miejsca otwartego na różnorodność, aktywnie wspierającego integrację mniejszości narodowych i etnicznych.

foto: arch. CHiKR

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
wydarzenia kulturalne

Roland Bilicki & Gypsy Band

ROMLIW FEST 2025

Kultura Romska w najlepszym wydaniu

19 lipca 2025 r. w Parku Etnograficznym Krakowiaków Zachodnich w Wygietzowie odbyła się pierwsza edycja ROMLIW FEST – Święta Kultury Romskiej.

Gości powitała przyjazna, otwarta atmosfera. Przestrzeń parku wypełniły: muzyka na żywo, zapach tradycyjnych potraw oraz działania animacyjne dla najmłodszych.

Na scenie wystąpili Roland Bilicki & Gypsy Band oraz Zespół Imperio. Artyści nie tylko zaprezentowali energetyczne interpretacje gipsy jazzu, rumby katalońskiej czy romskiego folku, ale też wciągali publiczność do wspólnej zabawy i rozmów. Bliskość sceny sprawiła, że każdy mógł poczuć się częścią tego wydarzenia. Dużym zainteresowaniem cieszyły się warsztaty „Tajemnice Malowanej Skrzyni”, które pozwoliły uczestnikom poznać od kuchni rzemiosło i spróbować własnych sił w sztuce zdobienia tradycyjnych skrzyń.

Całość dopełniły autentyczne, przygotowane na miejscu romskie potrawy, o których z pasją opowiadali kucharze.

ROMLIW FEST pokazał, że kultura romska najlepiej smakuje wtedy, gdy możemy ją przeżywać wspólnie – blisko, autentycznie i bez pośpiechu.

foto: arch. CHI KR

Zespół Imperio

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
wydarzenia kulturalne

3. Festiwal Kultury Wrażliwej

6 września 2025 r. Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu zrealizowało zwiedzanie wystawy stałej „Romowie. Historia i Kultura” w ramach Festiwalu Kultury Wrażliwej. Ekspozycja poświęcona niematerialnemu dziedzictwu Romów prezentowała historię, kulturę, tradycję, muzykę, literaturę oraz losy społeczności romskiej w Polsce, ukazane w szerokim kontekście historycznym i społecznym. Wystawa była dostępna w wersji polskiej, angielskiej i romskiej, a jej odbiór wspierały audioprzewodniki w językach polskim, angielskim i niemieckim. Dwugodzinne zwiedzanie umożliwiło uczestnikom pogłębione poznanie romskiej tożsamości kulturowej oraz sprzyjało refleksji nad znaczeniem pamięci i dialogu międzykulturowego. Festiwal Kultury Wrażliwej to jedyne w swoim rodzaju wydarzenie w Małopolsce, które udowadnia, że kultura jest dostępna dla wszystkich. Kilkadziesiąt instytucji z całego województwa, wśród nich muzea, teatry i ośrodki muzyczne, zaprezentowały ofertę kulturalną przeznaczoną dla każdego. W trakcie festiwalu można było obejrzeć inkluzywne wystawy i spektakle, wziąć udział w pokazach filmowych, koncertach, spotkaniach i warsztatach.

Wydarzenia zostały zaplanowane z myślą o pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz tych, którzy mogą napotykać trudności uczestnicząc w tradycyjnych formach kultury. Wydarzenia odbywały się w takich miejscowościach, jak: Alwernia, Gorlice, Kraków, Krynica-Zdrój, Łusławice, Nowy Sącz, Oświęcim, Tarnów, Wadowice, Wierchostawice, Wygiełzów, Zakopane i Zubrzyca Górna. Festiwal Kultury Wrażliwej to nie tylko możliwość uczestnictwa w wyjątkowych wydarzeniach kulturalnych, ale także szansa na zwiększenie świadomości na temat inkluzywności w kulturze.

Wydarzenia zostały zaplanowane z myślą o pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz tych, którzy mogą napotykać trudności uczestnicząc w tradycyjnych formach kultury. Wydarzenia odbywały się w takich miejscowościach, jak: Alwernia, Gorlice, Kraków, Krynica-Zdrój, Łusławice, Nowy Sącz, Oświęcim, Tarnów, Wadowice, Wierchostawice, Wygiełzów, Zakopane i Zubrzyca Górna. Festiwal Kultury Wrażliwej to nie tylko możliwość uczestnictwa w wyjątkowych wydarzeniach kulturalnych, ale także szansa na zwiększenie świadomości na temat inkluzywności w kulturze.

FESTIWAL W LICZBACH:

11 dni festiwalowych

ponad 40 inkluzywnych wydarzeń

13 małopolskich miejscowości

24 instytucje kultury

Inkluzywne spektakle, warsztaty,
pokazy filmowe, oprowadzania i koncerty

www.kulturawrazliwa.pl

ALWERNIA • BABICE • GORLICE • JERZMANOWICE • KRAKÓW • KRUŻŁOWA NIŻNA
KRYNICA ZDRÓJ • LUDŹMIERZ • ŁUSŁAWICE • MIECHÓW • NOWY SĄCZ • OŚWIĘCIM • TARNÓW
WADOWICE • WYGIEŁZÓW • ZAKOPANE • ZUBRZYCA GÓRNA

Wernisaż międzynarodowego konkursu na plakat „Rom, Obywatel, Europejczyk”

5 grudnia 2025 roku w Międzynarodowym Domu Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu odbył się wernisaż wystawy pokonkursowej „Rom, Obywatel, Europejczyk”, będącej podsumowaniem międzynarodowego konkursu na plakat zorganizowanego przez Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu. Projekt został zrealizowany w ramach programu Sztuki Wizualne 2025 Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Celem konkursu było ukazanie Romów jako pełnoprawnych obywateli współczesnej Europy poprzez artystyczną refleksję nad ich historią, tożsamością i kulturą. Do udziału zaproszono profesjonalnych artystów plastyków oraz studentów i absolwentów uczelni artystycznych z Polski i zagranicy. Nadesłane prace stanowiły różnorodne, często nieoczywiste interpretacje tematu, łącząc pamięć historyczną z aktualnymi wyzwaniami społecznymi.

Podczas otwarcia wystawy Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów Władysław Kwiatkowski podkreślił znaczenie sztuki jako narzędzia dialogu i refleksji nad

współczesnością. W swoim wystąpieniu zaznaczył, że prezentowane plakaty są nie tylko formą artystycznej ekspresji, lecz także głosem w debacie o obywatelskości i odpowiedzialności społecznej. Jak podkreślił: „Patrząc na zgromadzone tu prace, widzimy nie tylko efekt twórczej pracy artystów, ale przede wszystkim ich sposób rozumienia tego, kim jest Rom w dzisiejszej Europie – obywatel świadomy historii, a jednocześnie patrzący odważnie w przyszłość. To dowód na to, że sztuka wciąż ma moc przełamywania stereotypów i budowania przestrzeni dialogu”.

W trakcie wernisażu odczytano również list skierowany do uczestników wydarzenia przez Wicepremiera i Ministra Obrony Narodowej Władysława Kosiniaka-Kamysza, w którym podkreślono znaczenie inicjatyw kulturalnych i edukacyjnych służących budowaniu wspólnej, niewykluczającej pamięci historycznej oraz wzmocnieniu postaw obywatelskich w duchu europejskich wartości. Wystawa była dostępna dla publiczności do końca grudnia 2025 roku.

foto: arch. CHI KR

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
wydarzenia kulturalne

historia
i edukacja
2024
25

Dyrektor CHiKR w Radzie Muzeum Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej

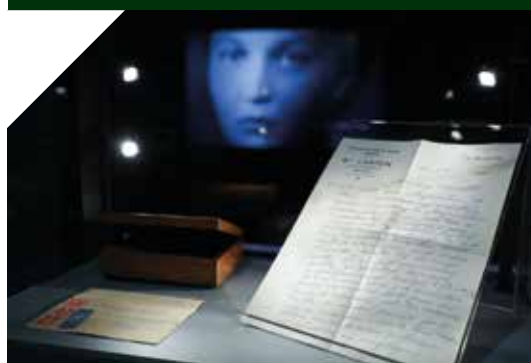
28 marca 2024 roku w siedzibie Muzeum, przy ulicy Maksymiliana Kolbego 2, odbyło się uroczyste, inauguracyjne posiedzenie Rady Muzeum Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej.

Akt powołania do Rady Muzeum, dyrektorowi Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu — Władysławowi Kwiatkowskiemu, wręczyła Pani Iwona Gibas — Członek Zarządu Województwa Małopolskiego.

Przewodniczącym Rady został wybrany Pan dr Jarosław Szarek – Dyrektor Muzeum Armii Krajowej im. Gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie, a zastępcą przewodniczącego Pan Tomasz Kosecki – Dyrektor Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie.

Statutowym przedmiotem działania Muzeum jest „przedstawianie wielowiekowej historii Ziemi Oświęcimskiej przez pryzmat losów jej mieszkańców z uwzględnieniem różnorodności etnicznej i kulturowej budującej lokalną tożsamość, w tym pokazanie tragicznej sytuacji miejscowej ludności po wybuchu II wojny światowej i przedstawienie pomocy więźniom niemieckiego obozu koncentracyjnego i zagłady KL Auschwitz-Birkenau udzielonej przez mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej i polski ruch oporu w warunkach terroru okupacyjnego i w kontekście realizowanego w obozie planu Zagłady”.

Muzeum
Mieszkańców
Ziemi Oświęcimskiej

W skład Rady Muzeum wchodzi:

- Dorota Niedziela – Wicemarszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
- Andrzej Kacorzyk – Zastępca Dyrektora Państwowego Muzeum Auschwitz – Birkenau w Oświęcimiu
- Jarosław Jurzak – Prezes Zarządu Nadwiślańskiej Spółki Mieszkaniowej w Brzeszczach
- Radosław Włoszek – Prezes Zarządu Kolei Małopolskich sp. z o.o.
- Teresa Jankowska – Członek Zarządu Powiatu w Oświęcimiu
- Wioletta Oleś – Dyrektor Muzeum Zamek w Oświęcimiu
- Tomasz Kosecki – Dyrektor Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie
- Władysław Kwiatkowski – Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu
- Beata Szydło – Posłanka do Parlamentu Europejskiego IX kadencji
- Dr Jarosław Szarek – Dyrektor Muzeum Armii Krajowej im. Gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie
- Ksiądz prof. dr hab. Wojciech Zyzak – profesor w Katedrze Teologii Duchowości Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie
- Dr inż. Helena Wiśła – Prezes Fundacji „Pomnik Hospicjum Miastu Oświęcim”
- Barbara Ledwoń – Wicedyrektor Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli ds. Ośrodka w Oświęcimiu
- Prof. dr hab. Jacek Chrobaczyński – historyk, emerytowany pracownik naukowo-dydaktyczny Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

foto: muzeumpamieci.pl, Danuta Matloch

2024 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
historia i edukacja

Uroczystości upamiętniające 80. rocznicę buntu Romów na terenie Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu

80. rocznica buntu Romów w KL Auschwitz-Birkenau

**Europejski
Dzień
Pamięci
o Zagładzie
Romów i Sinti**

16 maja 2024 roku upamiętniono 80. rocznicę jednego z najbardziej heroicznych aktów oporu w historii byłego niemieckiego obozu koncentracyjnego i zagłady KL Auschwitz-Birkenau. Wydarzenie nawiązywało do buntu więźniów romskich, do którego doszło wiosną 1944 roku na terenie tzw. „Zigeunerlager”. Wiosną 1944 roku z romskiego podobozu w KL Auschwitz-Birkenau rozpoczęto deportacje młodych, zdrowych i zdolnych do pracy więźniów do obozów koncentracyjnych oraz obozów pracy na terenie III Rzeszy. W trakcie jednej z selekcji więźniowie, świadomi planowanej likwidacji podobozu, podjęli zorganizowany opór, barykadując się w barakach i odmawiając opuszczenia miejsc zakwaterowania. Działania te zmusiły funkcjonariuszy SS do czasowego odstąpienia od realizacji planów.

Wydarzenie to zostało współcześnie upamiętnione jako Dzień Romskiego Oporu i stanowiło istotny element działań na rzecz zachowania i upowszechniania pamięci o zagładzie Romów i Sinti, akcentując ich aktywny sprzeciw wobec ludobójczej polityki nazistowskich Niemiec i ich sojuszników.

Zastępca Dyrektora Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie dr Michał Wenklar

foto: arch. CHI KR

Uroczystości upamiętniające odbyły się na terenie Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. Wzięli w nich udział m.in.:

- delegacja Centrum Historii i Kultury Romów z Dyrektorem Władysławem Kwiatkowskim;
- przedstawiciele Stowarzyszenia Romów w Polsce z Prezesem Romanem Kwiatkowskim, który wygłosił przemówienie;
- przedstawiciel Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie – Zastępca Dyrektora Oddziału dr Michał Wenklar (przemawiający);
- delegacje Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej oraz Fundacji Pobliskie Miejsca Pamięci Auschwitz-Birkenau;
- Bolesław Rumanowski – świadek Zagłady;
- Miroslav Rác – romski kompozytor;
- młodzież romska z organizacji Dikh He Na Bister – Roma Genocide Remembrance oraz ternYpe – International Roma Youth Network, wraz z przewodniczącą Iriną Spataru;
- delegacja Romskiego Teatru Muzyczno-Dramatycznego „Romans” z Kijowa.

Wsparcie medialne uroczystości zapewniły TVP3 Kraków (Kronika) oraz Polska Agencja Prasowa.

Konsultacje z romskimi organizacjami pozarządowymi

4 czerwca 2024 roku w Warszawie odbyły się strategiczne konsultacje zorganizowane przez OBWE/ODIHR, skierowane do romskich instytucji i organizacji pozarządowych działających na terenie Polski.

Centrum Historii i Kultury Romów reprezentowali: Władysław Kwiatkowski – Dyrektor, Marek Iszok – Specjalista Zespołu

ds. Dziedzictwa Kulturowego Romów. Program spotkania obejmował trzy kluczowe bloki tematyczne: prezentacja zadań OBWE/ODIHR, przedstawienie misji Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka oraz omówienie ram możliwej współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego (prowadzenie: Beata Bislim Olahova).

Przedstawiciele Centrum mieli możliwość zaprezentowania profilu działalności instytucji oraz kluczowych projektów realizowanych w 2024 roku.

Spotkaniu towarzyszyła debata o wyzwaniach. Dyskusja moderowana przez Cristiego Mihalache koncentrowała się na wyzwaniach politycznych i prawach człowieka dotyczących Romów w Polsce. Analizowano sytuację na poziomie regionalnym i lokalnym, identyfikując bariery oraz potencjalne rozwiązania systemowe.

Obecność przedstawicieli Centrum na konsultacjach pozwoliła na zacieśnienie relacji z międzynarodowymi strukturami OBWE oraz na wymianę dobrych praktyk z innymi podmiotami trzeciego sektora. Wydarzenie to stanowiło istotny element budowania strategii rzecznictwa na rzecz społeczności romskiej w minionym roku.

foto: Piotr Markowski

2024 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
historia i edukacja

17. spotkanie w ramach Dialogu Rady Europy ze społeczeństwem obywatelskim Romów i Wędrowców

W dniach 11–12 czerwca 2024 roku w Strasburgu odbyło się 17. spotkanie w ramach Dialogu Rady Europy ze społeczeństwem obywatelskim Romów i Wędrowców, które stało się kluczowym forum dyskusji nad kwestiami tożsamości historycznej. Głównym tematem obrad było „Nauczanie historii Romów i Wędrowców. Pamięć, uznanie i edukacja o romskim Holokauście”. Centrum Historii i Kultury Romów reprezentował Dyrektor Władysław Kwiatkowski, który jako prelegent wystąpił w drugiej sesji zatytułowanej „Koalicja na rzecz edukacji, pamięci i uznawania Holokaustu Romów”.

W swoim przemówieniu podkreślił on fundamentalne znaczenie odzyskania narracji historycznej przez samą społeczność romską, zaznaczając:

„My, Romowie, chcemy sprawować kontrolę nad naszą, romską historią, co jest jednym z przejawów naszej walki z dyskryminacyjnym antycyganizmem, walki o podmiotowość, pełnię praw obywatelskich i uznanie naszej zwykłej ludzkiej godności”.

Dyrektor zwrócił również uwagę na nowoczesne podejście badawcze reprezentowane przez Centrum, mówiąc: „Idąc za nowymi tendencjami w literaturze przedmiotu traktujemy bowiem Holokaust w sposób inkluzywny, rozumiejąc go jako koncentryczną otchłąń zbrodni, w której największym kręgu znajdują się trzy kategorie ofiar: Żydzi, Romowie i osoby z niepełnosprawnościami”. Udział w tym wydarzeniu pozwolił na zaprezentowanie międzynarodowemu gronu nowo powołanego Centrum jako pierwszej publicznej instytucji dedykowanej historii i kulturze Romów, co otwiera nowe perspektywy współpracy w obszarze edukacji i upamiętnienia.

foto: arch. CHiKR

Upamiętnienie 80. rocznicy likwidacji Litzmannstadt Getto

80. ROCZNICA LIKWIDACJI
LITZMANNSTADT GETTO
80. ANNIVERSARY
OF THE LIQUIDATION
OF THE LITZMANNSTADT
GHETTO

Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów — Władysław Kwiatkowski oraz Prezes Stowarzyszenia Romów w Polsce — Roman Kwiatkowski uczestniczyli w obchodach 80. rocznicy likwidacji Litzmannstadt Getto w Łodzi.

Getto w Litzmannstadt (dzisiejsza Łódź) istniało w latach 1940-1944. Zamknięto w nim nie tylko łódzkich Żydów, ale również osoby z gett z Kraju Warty oraz z Europy Zachodniej i Czech. Na jego obszarze Niemcy wyizolowali dwa inne obozy: dla Romów i Sinti z pogranicza austriacko-węgierskiego (funkcjonował w latach 1941-1942) oraz dla dzieci i młodzieży polskiej (działał w latach 1942-1945). Ostateczną likwidację getta zarządził Heinrich Himmler wiosną 1944 r. W tym czasie w getcie przebywało ponad 76 tys. osób. Do 29 sierpnia 1944 r. naziści zakończyli wywózki kilkudziesięciu tysięcy Żydów, głównie do obozu koncentracyjnego i zagłady Auschwitz-Birkenau.

Obchody rozpoczęły się na Cmentarzu Żydowskim, gdzie zapalono znicze przy pomniku pamięci łódzkich Żydów. Następnie złożono kwiaty na Stacji Radegast w zabytkowym budynku kolejowym z 1941 roku, z którego podczas II wojny światowej wywożono żydowską ludność do obozów koncentracyjnych.

foto: TSKŻ

Marsz Pamięci

Kardynał Grzegorz Ryś
przy Pomniku Polaków Ratujących Żydów

Prezes Stowarzyszenia Romów w Polsce
Roman Kwiatkowski
przy Pomniku Martyrologii Dzieci

Następnie podczas Marszu Pamięci, który odbył się 29 sierpnia, Pan Roman Kwiatkowski miał zaszczyt przemówić oraz poprowadzić modlitwę przy Pomniku Martyrologii Dzieci. Był to moment refleksji i hołdu oddanego wszystkim niewinnym ofiarom, w tym dzieciom żydowskim i romskim, które doświadczyły niewyobrażalnego cierpienia podczas Zagłady.

Marsz Pamięci był wzruszającym i pełnym symboliki wydarzeniem, które przypominało o obowiązku pielęgnowania pamięci oraz budowania przyszłości wolnej od nienawiści i przemocy.

W programie Marszu Pamięci znalazły się również następujące punkty:

- Kuźnia Romów: Naczelny Rabin Polski, Michael Schudrich, odczytał utwór „Wielki obóz w Oświęcimiu” autorstwa Jerzego Ficowskiego, a następnie odmówił Psalm 130 oraz modlitwę Kel Male Rachamim.
- Pomnik Polaków Ratujących Żydów: Arcybiskup Metropolita Łódzki, Kardynał Grzegorz Ryś, odczytał „Modlitwę gettowego Żyda” autorstwa Rywy Kwiatkowskiej, po czym odmówił Psalm 121 oraz modlitwę „Ojczy Nasz”.
- Pomnik Dekalogu — zakończenie Marszu: Odczytano utwór „Żydowski Grobowiec” autorstwa Szymona Dratwy.

Tomasz Szymański
Wiceminister Spraw
Wewnętrznych
i Administracji

Hanna Wróblewska
Minister Kultury
i Dziedzictwa Narodowego
(2024–2025)

Ksenia Alhaug
Zastępca Dyrektora
Departamentu Wyznań
Religijnych oraz Mniejszości
Narodowych i Etnicznych

Iwona Gibas
Członek Zarządu
Województwa
Małopolskiego

Holger Mahnicke
Konsul Generalny
Republiki Federalnej
Niemiec w Krakowie

Władysław Kwiatkowski
Dyrektor Centrum
Historii i Kultury Romów

Bärbel Bas
przewodnicząca
niemieckiego Bundestagu

Wizyta Iwony Gibas oraz delegacji parlamentarnej z Polski i Niemiec w Centrum Historii i Kultury Romów

**Europejski
Dzień
Pamięci
o Zagładzie
Romów i Sinti**

Ważnym elementem uroczystości Europejskiego Dnia Pamięci o Holokauście Romów i Sinti była wizyta wysokiej rangi przedstawicieli państwowych w siedzibie Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu, która miała miejsce w dniu 2 sierpnia 2024r. Województwo Małopolskie w tym wydarzeniu reprezentowała Pani Iwona

Gibas – Członek Zarządu Województwa Małopolskiego, która złożyła wizytę w Centrum, by wspólnie z zaproszonymi gośćmi zaszczyścić nas swoją obecnością.

Obecność Pani Marszałek Iwony Gibas u boku oficjeli – Marszałek Senatu RP Małgorzaty Kidawy-Błońskiej, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Hanny Wróblewskiej, Sekretarza Stanu w MSWiA Tomasza Szymańskiego, – Ksenii Alhaug Zastępcy Dyrektora Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA, Holgera Mahnicke Konsula

Generalnego Republiki Federalnej Niemiec w Polsce, oraz Bärbel Bas Przewodniczącej niemieckiego Bundestagu — podkreśliła znaczenie, jakie Samorząd Województwa Małopolskiego przypisuje pielęgnowaniu lokalnej historii oraz wspieraniu mniejszości narodowych i etnicznych. Jako przedstawicielka władz regionalnych, Pani Iwona Gibas podkreśliła rolę Małopolski jako miejsca spotkania kultur i dialogu historycznego. Międzynarodowy wymiar spotkania w siedzibie Centrum było okazją do rozmów o wspólnym dziedzictwie i edukacji historycznej.

Wizyta ta stała się ważnym świadectwem tego, że władze Małopolski aktywnie angażują się w inicjatywy kluczowe dla tożsamości kulturowej regionu i budowania relacji międzynarodowych opartych na wzajemnym szacunku i pamięci.

foto: arch. CHiKR

Obchody 80. rocznicy likwidacji tzw. „Zigeunerfamilienlager” – rodzinnego obozu dla Romów i Sinti

2 sierpnia 2024 — Europejski Dzień Pamięci o Holkaucie Romów i Sinti

2 sierpnia 2024 roku na terenie byłego niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady Auschwitz II-Birkenau odbyły się obchody 80. rocznicy likwidacji tzw. „Zigeunerfamilienlager” – rodzinnego obozu dla Romów i Sinti. Uroczystości zorganizowano przy Pomniku Zagłady Romów i Sinti na

odcinku Blle byłego obozu. W obchodach uczestniczyli ocalali Romowie i ich potomkowie, przedstawiciele władz państwowych, parlamentów, organizacji międzynarodowych, korpusu dyplomatycznego, instytucji pamięci, muzeów, a także reprezentanci licznych organizacji pozarządowych i organizacji społeczności romskiej. Wśród zaproszonych gości obecni byli m.in.: Marszałek Senatu RP Małgorzata Kidawa-Błońska, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Hanna Wróblewska, Przewodniczący Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy Theodoros Rousopoulos, Przewodnicząca Bundestagu Bärbel Bas, Wicemarszałek Sejmu Litwy Žygimantas Pavilionis, Dyrektor Instytutu Yad Vashem Dani Dayan oraz Przewodniczący IHRA podczas brytyjskiej prezydencji Lord Eric Pickles. Podczas uroczystości głos zabrali Ocalali – Alma Klasing oraz Bolesław Rumanowski, którzy podzielili się osobistymi świadectwami doświadczenia Zagłady oraz apelem o obronę demokracji, praw człowieka i godności mniejszości. W imieniu środowisk romskich przemawiał Roman Kwiatkowski, Prezes Stowarzyszenia Romów w Polsce, wskazując na rolę pamięci i edukacji w budowaniu świata opartego na szacunku i równości. Wystąpienia okolicznościowe wygłosili także Marszałek Senatu RP Małgorzata Kidawa-Błońska, Przewodnicząca Bundestagu Bärbel Bas oraz Dyrektor Yad Vashem Dani Dayan, którzy podkreślili wspólny wymiar pamięci romskiej i żydowskiej oraz znaczenie solidarności w obliczu współczesnych zagrożeń, takich jak rasizm, antycyganizm i antysemityzm. Na zakończenie

Marian Turski

uroczystości przy Pomniku Zagłady Romów i Sinti złożono wieńce i znicze. Obchody poprzedziło spotkanie delegacji władz państwowych, parlamentów oraz organizacji międzynarodowych w siedzibie Międzynarodowego Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokaucie, podczas którego głos zabrali m.in. Dyrektor Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau dr Piotr Cywiński oraz Ocalały z Auschwitz Marian Turski.

Dzień 2 sierpnia został uznany w 2011 roku przez Parlament Rzeczypospolitej Polskiej jako Dzień Pamięci o Zagładzie Romów i Sinti. W 2015 roku Parlament Europejski ustanowił tę datę Europejskim Dniem Pamięci o Holokaucie Romów, nadając jej rangę wspólnego europejskiego aktu pamięci.

Historyczne znaczenie likwidacji obozu romskiego

Likwidacja romskiego obozu rodzinnego w nocy z 2 na 3 sierpnia 1944 roku stanowiła kulminacyjny akt Zagłady Romów i Sinti w Auschwitz-Birkenau. W komorach gazowych zamordowano wówczas około 4,3 tysiąca dzieci, kobiet i mężczyzn, będących ostatnimi więźniami romskimi przebywającymi w obozie. Był to jeden z najbardziej jednoznacznych przykładów realizacji nazistowskiej polityki ludobójczej wobec Romów i Sinti. Spośród około 23 tysięcy Romów deportowanych do Auschwitz-Birkenau, blisko 19 tysięcy poniosło śmierć w wyniku głodu, chorób, egzekucji oraz masowego mordu podczas likwidacji obozu. Wydarzenie to pozostaje jednym z najtragiczniejszych symboli romskiej Zagłady w Europie.

foto: arch. CHI KR

Uroczystości w Gliwiczach-Bojkowie upamiętniające 80. rocznicę Marszu Śmierci

80. rocznica Marszu Śmierci

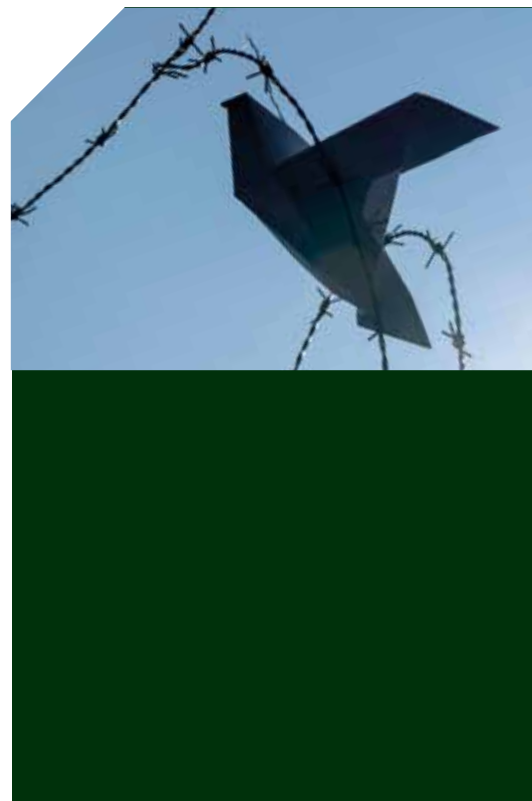

19 stycznia 2025 roku w Gliwiczach-Bojkowie odbyły się uroczystości upamiętniające 80. rocznicę Marszu Śmierci – dramatycznego wydarzenia związanego z ewakuacją więźniów obozu Auschwitz-Birkenau w styczniu 1945 roku.

W obchodach wzięli udział przedstawiciele społeczności romskiej, w tym Władysław Kwiatkowski — dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów i prezes Stowarzyszenia Romów w Polsce — Roman Kwiatkowski.

Ceremonia rozpoczęła się na cmentarzu w Bojkowie, gdzie zgromadzeni oddali hołd ofiarom Marszu Śmierci.

Wyjątkowym momentem ceremonii było odsłonięcie tablicy informacyjnej w języku angielskim pod pomnikiem ofiar Marszu Śmierci. Tego symbolicznego aktu dokonał prezes Roman Kwiatkowski, przypominając, że tragedia Marszu dotknęła ludzi różnych narodowości, w tym społeczności romskiej.

Podczas uroczystości delegacje złożyły kwiaty w pięciu symbolicznych miejscach: przy głównym monumencie ofiar Marszu Śmierci, przy grobie rodziny Kropornickich – więźniów KL Auschwitz, przy grobie masowym ofiar marszu, a także przy miejscach upamiętniających Mieczysława Kułakowskiego i Emila Czicha, więzionych w Auschwitz. Każde z tych miejsc przypominało o ofiarach, które straciły życie w czasie wojny i, które muszą pozostać w naszej zbiorowej pamięci.

Obchody te były nie tylko chwilą refleksji i oddania hołdu ofiarom, ale także przypomnieniem o konieczności dialogu, edukacji i współpracy w walce o lepszą, bardziej sprawiedliwą przyszłość. Centrum Historii i Kultury Romów oraz Stowarzyszenie Romów w Polsce dziękują Instytutowi Pamięci Narodowej w Katowicach, Szkole Podstawowej nr 8 w Gliwiczach, Parafii Rzymskokatolickiej pw. Narodzenia NMP w Gliwiczach-Bojkowie oraz pozostałym współorganizatorom, za możliwość uczestnictwa w tym ważnym wydarzeniu, które łączy nas wszystkich we wspólnym zobowiązaniu do zachowania pamięci.

foto: IPN Krzysztof Łojko

Uroczystości upamiętniające ofiary 82. rocznicy pierwszego transportu Romów do niemieckiego obozu koncentracyjnego i zagłady Auschwitz-Birkenau

Obchody 82. rocznicy pierwszego transportu Romów do KL Auschwitz-Birkenau

26 lutego 2025 roku o godzinie 12:00 odbyły się uroczystości upamiętniające ofiary pierwszego transportu Romów do niemieckiego obozu koncentracyjnego i zagłady Auschwitz-Birkenau.

W obchodach wziął udział m.in. Michał Wenkler, Zastępca Dyrektora Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie, a także przedstawiciele lokalnych instytucji i organizacji zajmujących się pamięcią historyczną m.in. fundacji Pobliskie Miejsca Pamięci Auschwitz-Birkenau.

Podczas ceremonii Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów, Władysław Kwiatkowski, przypomniał o tragicznym losie Romów w Auschwitz. Wspominał, że w ciągu 17 miesięcy istnienia „Zigeunerlager” zginęło tam ponad 21 tysięcy Romów, a w całym okresie II wojny światowej życie straciło blisko pół miliona osób pochodzenia romskiego.

Uroczystości rozpoczęły się przy boczniczy kolejowej „Judenrampe”, gdzie uczestnicy zapalili symboliczne znicze ku pamięci pomordowanych. Następnie oddali hołd ofiarom pod pomnikiem na terenie byłego obozu romskiego w Auschwitz II-Birkenau.

Pamięć o tej tragedii jest naszym wspólnym obowiązkiem. Niech nigdy nie zostanie zapomniana.

foto: RafLor/Powiat Oświęcimski

Delegacja Muzeum Historii Polski w siedzibie Centrum Historii i Kultury Romów

Wizyta Dyrektora Muzeum Historii Polski w Centrum Historii i Kultury Romów

12 marca 2025 roku, mieliśmy zaszczyt gościć w Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu delegację z Muzeum Historii Polski na czele z Dyrektorem Marcinem Napiórkowskim. W skład delegacji weszli również: Gabriela Sierocińska-Dec – Kierownik Działu Edukacji, Krzysztof Niewiadomski – Kierownik Działu Programowego Wystawy Stałej oraz Krzysztof Banach – Kierownik Działu Projektów Kulturalnych i Wystaw.

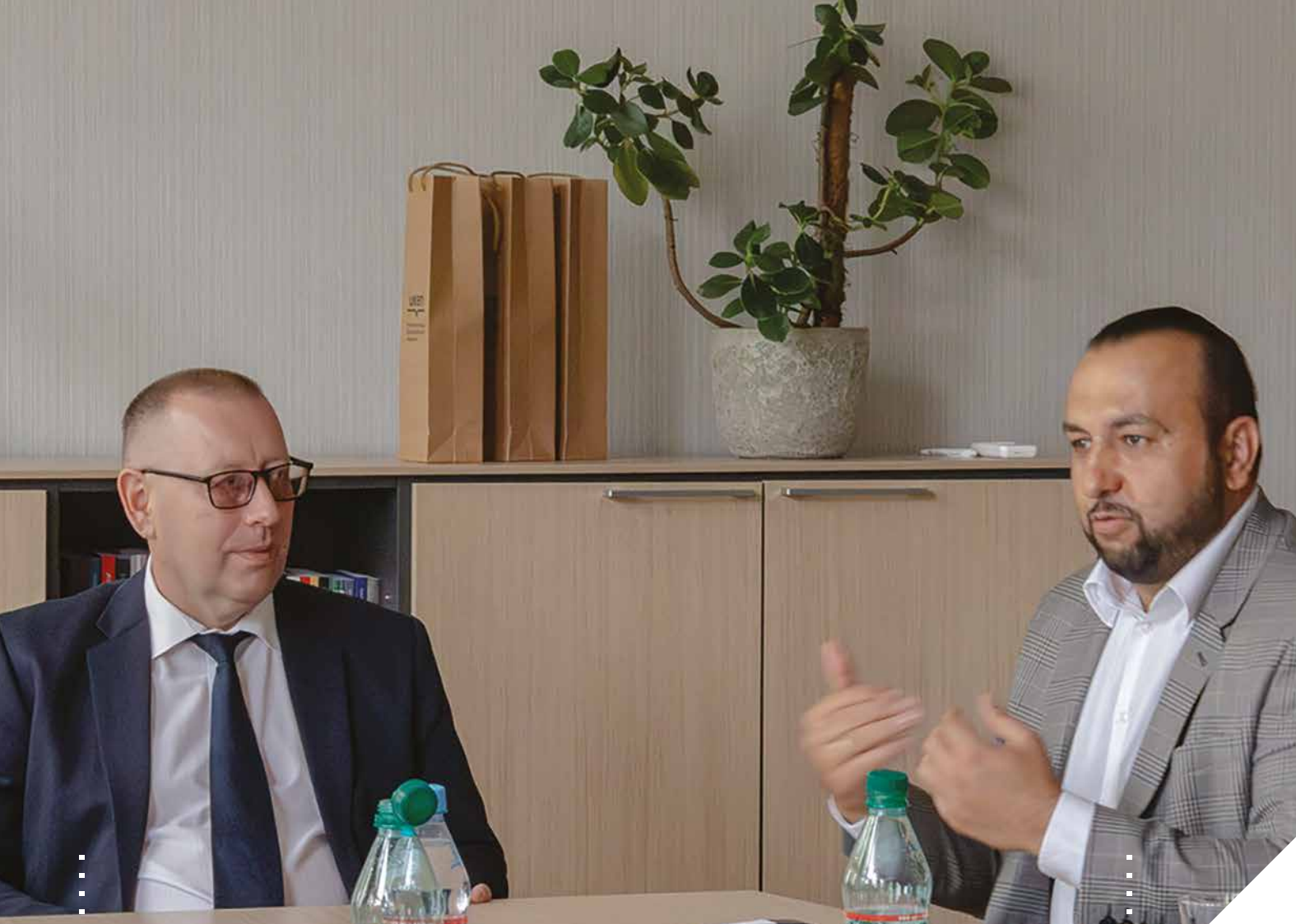
Spotkanie miało na celu omówienie współpracy przy tworzeniu wystawy stałej Muzeum Historii Polski, ze szczególnym uwzględnieniem historii i dziedzictwa kulturowego Romów. Wspólnie omówiono m.in. warunki włączenia historii Romów do narracji wystawy, plany tematyczne oraz możliwości zastosowania multimedialnych i interaktywnych rozwiązań. Delegacja odbyła również wizytę studyjną w Bloku XIII KL Auschwitz-Birkenau. Goście zwiedzili ekspozycję poświęconą historii zagłady Romów i Sinti, co stało się okazją do rozmowy o wykorzystaniu jej elementów w projektach muzealnych.

Spotkanie było niezwykle owocne i stanowi ważny krok w kierunku integracji historii Romów z narracją głównych instytucji kultury w Polsce.

foto: arch. CHiKR

Rektor UKEN prof. dr hab. Piotr Borek

Władysław Kwiatkowski
Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów
w Oświęcimiu

Współpraca z Uniwersytetem Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

24 lipca 2025 roku Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu podpisało umowę o współpracy z Uniwersytetem Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, której celem będzie prowadzenie wspólnych działań w zakresie badania, dokumentowania i upowszechniania wiedzy na temat historii i kultury Romów w Polsce.

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie ma bogate doświadczenie prowadzenia działań badawczych i edukacyjnych z zakresu romologii.

- W latach 2004-2016 kierowałem jedynymi w Polsce studiami podyplomowymi z tego zakresu, Romowie w Polsce – historia, prawo, kultura, stereotypy etniczne, które cieszyły się dużym zainteresowaniem słuchaczy. Jestem wdzięczny Instytutowi Historii i Archiwistyki oraz Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu, że z nowymi pomysłami i siłami będą te działania kontynuowane przez Uniwersytet – powiedział w trakcie podpisywania umowy Rektor Uniwersytetu prof. dr hab. Piotr Borek. Porozumienie stanowi kolejny krok w przygotowaniach Uniwersytetu do otwarcia nowego kierunku studiów podyplomowych związanych z historią i kulturą Romów, Żydów oraz innych mniejszości narodowych i religijnych. Studia najprawdopodobniej trafią do oferty Uniwersytetu już w semestrze zimowym roku akademickiego 2025/2026.

Satysfakcji z podpisywanego porozumienia nie krył również Roman Kwiatkowski, Prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Romów w Polsce, podkreślając dotychczasowe znaczenie i wkład środowiska akademickiego w badanie i upowszechnianie wiedzy na temat dziejów Romów w Polsce. Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu Władysław Kwiatkowski wyraził nadzieję, że planowane studia podyplomowe będą jedynie punktem wyjścia do szerszej współpracy, pozwalającej obu instytucjom realizować zbieżne cele i projekty, także przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii i środków przekazu.

Umowę o współpracy podpisali Rektor Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie prof. dr hab. Piotr Borek oraz Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu Władysław Kwiatkowski. W uroczystości wzięli także udział: Roman Kwiatkowski (Prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Romów w Polsce), Michał Zajda (Gmina Wyznaniowa Żydowska w Krakowie), dr hab. Konrad Meus, prof. UKEN (Dyrektor Instytutu Historii i Archiwistyki), prof. dr hab. Łukasz Tomasz Sroka (Przewodniczący Rady Dyscypliny Historia) i Adam Gliksman (Kierownik Działu Promocji).

foto: arch. CHiKR

Uroczystości 81. rocznicy nocy z 2 na 3 sierpnia 1944 roku, Europejski Dzień Pamięci o Holkaucie Romów i Sinti

2 sierpnia 2025 — Europejski Dzień Pamięci o Holkaucie Romów i Sinti

Europejski Dzień Pamięci o Zagładzie Romów i Sinti

Ceremonia rozpoczęła się o godzinie 9:30 w Auschwitz I symboliczną wizytą międzynarodowych delegacji w Muzeum Auschwitz, gdzie uczestnicy zwiedzili blok 13 zawierający wystawę poświęconą Holokaustowi Romów oraz złożyli wpis do Księgi Gości. Następnie przy „Ścianie Straceń” (tzw. Czarnej

Ścianie) zapalono świece i złożono wieńce. Główne uroczystości odbyły się w Birkenau, w Miejsu Pamięci Romów i Sinti w odcinku obozowym B II e, gdzie w nocy z 2 na 3 sierpnia 1944 roku Niemcy zamordowali ponad 4300 ostatnich więźniów romskich. Podczas ceremonii upamiętniającej, przemawiający nawiązywali nie tylko do potrzeby kultywowania pamięci o tragicznej przeszłości, ale także apelowali o zwrócenie uwagi na narastające tendencje antyromskie, antyimigranckie oraz rosnący rasizm i ksenofobię, któremu należy się przeciwstawić. Roman Kwiatkowski w swoim przemówieniu łączył pamięć historyczną z aktualnymi wyzwaniami społecznymi: „Dziś, w 81. rocznicę nocy z 2 na 3 sierpnia 1944 roku, stajemy tu – w miejscu największej zbrodni przeciwko Romom i Sinti – by oddać hołd ponad 4 300 zamordowanym w „Zigeunerlager”. Tu, gdzie zgasło tyle istnień, chcemy przywracać pamięć – nie dla przeszłości, ale dla przyszłości”. Prezes Stowarzyszenia Romów w Polsce nie unikał tematów współczesności: „Dziś jednak szczególnie niepokoi mnie coś jeszcze. Po ulicach polskich miast znów przeszły tłumy skandujące hasła odrzucenia i nienawiści. „Stop imigracji”, „Polska dla Polaków” – to alarmujący sygnał, że historia próbuje otwierać dawno zamknięte drzwi”.

Roman Kwiatkowski podkreślił globalny wymiar problemu: „Niepokojące jest to, że tendencje rasistowskie, ksenofobiczne i dyskryminacyjne przybierają na sile w wymiarze globalnym”.

Iwona Gibas
Członek Zarządu
Województwa Małopolskiego

Edward Dębicki, 91-letni świadek historii i ocalały z Zagłady, wybitny muzyk i poeta

Lucie Fuková,
Komisarz Rządu
Czeskiego
ds. Romów

Thodoros Rousopoulos,
Przewodniczący
Zgromadzenia
Parlamentarnego
Rady Europy

Martin Hojsik,
Wiceprzewodniczący
Parlamentu Europejskiego

Mihai Oancea,
Przewodniczący
ternYpe International
Roma Youth Network

Romani Rose,
Przewodniczący
Centralnej Rady
Niemieckich Sinti
i Romów

Edward Dębicki podzielił się osobistymi wspomnieniami: „Jestem tutaj z Wami jako Rom, muzyk, twórca, świadek historii naszego narodu. Jestem kimś, kto przeżył Zagładę i stoi dziś przed Wami w wieku 91 lat, aby podzielić się moim doświadczeniem”.

Dębicki opisał swoje doświadczenia wojenne: „Gdy w 1944 roku likwidowano obóz romski w Auschwitz-Birkenau, miałem 9 lat. Ukrywaliśmy się w lasach, żyliśmy w ziemiankach w nieustannym strachu, widzieliśmy śmierć na każdym kroku. Przeżyłem, bo los tak chciał. Ale noszę w sobie pamięć o tych wszystkich, którzy nie mieli tego szczęścia”.

Lucie Fuková w swoim wystąpieniu podkreśliła znaczenie utworzenia Rady Konsultacyjnej przy Muzeum Kultury Romskiej w Czechach: „Potomkowie czekali wiele lat na ten moment – na godne uczestnictwo Romów w organach doradczych ds. dziedzictwa”.

foto: arch. CHiKR

Edward Dębicki

Christian Pfeil

Spotkanie z młodzieżą, świadkami historii oraz przedstawicielami Rady Europy

„Event with Youth, History Witnesses, and Council of Europe Representatives”

2 sierpnia 2025 r. Edward Dębicki – romski artysta, muzyk, poeta oraz świadek historii i ocalały z Zagłady – wziął udział w międzynarodowym wydarzeniu „Event with Youth, History Witnesses, and Council of Europe Representatives” (Spotkanie z młodzieżą, świadkami

historii oraz przedstawicielami Rady Europy), które odbyło się w Międzynarodowym Domu Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu.

Wydarzenie zostało zorganizowane jako część programu 81. rocznicy likwidacji tzw. obozu romskiego (Zigeunerlager) w KL Auschwitz-Birkenau, w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Pamięci o Zagładzie Romów i Sinti. Spotkanie zgromadziło młodzież, świadków historii oraz przedstawicieli instytucji międzynarodowych, tworząc przestrzeń do dialogu międzypokoleniowego i refleksji nad doświadczeniem Holokaustu.

W ramach sesji poświęconej świadectwom ocalałych Edward Dębicki podzielił się osobistymi wspomnieniami i przeżyciami z okresu zagłady, przybliżając uczestnikom wydarzenia los romskich rodzin oraz znaczenie pamięci historycznej we współczesnej Europie. Obok niego wystąpili również Christian Pfeil i Dieter Flack – romscy świadkowie Holokaustu z Niemiec. Sesję poprzedziły wystąpienia Mihai'a Oancei, Prezesa ternYpe – International Roma Youth Network oraz Georgiosa Stamatisa, Generalnego Sprawozdawcy ds. Romów i Wędrowców przy Zgromadzeniu Parlamentarnym Rady Europy. Udział Edwarda Dębickiego w wydarzeniu nie byłby możliwy bez zaangażowania Centrum Historii i Kultury Romów, które zapewniło wsparcie organizacyjne i logistyczne, umożliwiając jego obecność oraz aktywny udział w międzynarodowych obchodach pamięci.

foto: arch. CHiKR

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Kraków – tygiel kulturowy. Przeszłość, terażniejszość, przyszłość”

25 listopada 2025 r. Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów, Władysław Kwiatkowski, wystąpił z prelekcją podczas Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej „Kraków – tygiel kulturowy. Przeszłość, terażniejszość, przyszłość”, zorganizowanej przez Centrum Kultury i Dialogu Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie. Wydarzenie odbyło się pod honorowym patronatem Przewodniczącego Rady Miasta

Krakowa, Jakuba Koska.

Wystąpienie Dyrektora CHI KR pt. „Romowie w Krakowie i okolicach” zostało zaprezentowane w ramach panelu dyskusyjnego „Mniejszości narodowe i etniczne w Krakowie” i poświęcone było historycznej oraz współczesnej obecności Romów w przestrzeni miasta i regionu, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień pamięci, tożsamości oraz roli instytucji kultury w procesach edukacyjnych i badawczych. W trakcie prelekcji Dyrektor CHI KR podkreślił podmiotową rolę społeczności romskiej w kształtowaniu narracji historycznej i kulturowej, wskazując na znaczenie świadomego zarządzania własnym dziedzictwem. Jak zaznaczył: „Nie jesteśmy już tylko ofiarami historii czy biernymi obserwatorami. Jesteśmy kustoszami własnej pamięci. Będziemy badać, edukować i pokazywać, że kultura romska to nie tylko folklor, ale żywa, inspirowana część kultury polskiej i europejskiej.” Udział Dyrektora Centrum Historii i Kultury Romów w konferencji stanowił istotny element działań instytucji na rzecz obecności tematyki romskiej w interdyscyplinarnym dyskursie naukowym oraz budowania dialogu międzykulturowego w przestrzeni akademickiej i miejskiej.

Władysław Kwiatkowski
Dyrektor Centrum Historii
i Kultury Romów
w Oświęcimiu

foto: arch. CHI KR

Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa
Pod patronatem
Przewodniczącego Rady Miasta Krakowa, Jakuba Koska

Kraków - tygiel kulturowy

Przeszłość, terażniejszość, przyszłość

24-25.11.2025

24.11
Godz. 9.00
Urząd Miasta
Krakowa
Plac Wszystkich Świętych 3-4

Zeskanuj kod
poznaj szczegóły
i zapisz się na konferencję

25.11
Godz. 9.45
Uniwersytet Ignatianum
w Krakowie
ul. Mikołaja Kopernika 26

zrealizowane
projekty

2024
25

Edward Dębicki

Jessica Merstein

Józef Merstein Jochymczyk

Piotr Ondycz

Michelle Siwak

Projekt: „Romowie – tak blisko, a tak daleko”

Projekt „Romowie – tak blisko, a tak daleko” jest niezwykłą inicjatywą, której celem jest ukazanie piękna i różnorodności romskiej kultury muzycznej. W ramach projektu powstały wywiady z wybitnymi romskimi artystami, którzy poprzez swoją twórczość łączą tradycyjne brzmienia z nowoczesnością, tworząc unikalną wartość artystyczną. Głównym założeniem projektu było nie tylko przybliżenie sylwetek artystów, ale także ukazanie, jak romska muzyka, jako nośnik emocji i tożsamości, wpływa na współczesną kulturę i buduje mosty między społecznościami. Projekt „Romowie – tak blisko, a tak daleko” ukazuje, jak tradycja i nowoczesność mogą współistnieć, wzbogacając naszą kulturę. Muzyka romska to świadectwo siły, nadziei i piękna. Dzięki artystom, którzy wzięli udział w projekcie, możemy lepiej zrozumieć, jak ważna jest ochrona dziedzictwa kulturowego i budowanie mostów między różnymi społecznościami. ►

2024 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
zrealizowane projekty

Projekt:
„Romowie – tak blisko, a tak daleko”
Twórcy i wykonawcy:

Edward Dębicki

Muzyk, poeta i kompozytor, od lat aktywnie promuje kulturę romską w kraju i za granicą. Jest założycielem Romskiego Teatru Muzycznego „Terno”, w którym łączy tradycję romską z nowoczesnymi formami artystycznymi. Jego twórczość obejmuje zarówno muzykę sceniczną, jak i koncertową, a osobiste zaangażowanie w edukację i ochronę dziedzictwa romskiego uczyniło go jednym z najważniejszych ambasadorów romskiej kultury. Autor książki wspomnieniowej „Ptak umarłych” (Wydawnictwo Biblioteki Narodowej). Honorowy obywatel miasta Gorzowa Wielkopolskiego, laureat m. in.: Krzyża Kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski, medalu „Zasłużony dla kultury polskiej”, medalu Zasłużony Kulturze „Gloria Artis”.

Sara Czureja-Łakatosz

Jedna z najciekawszych instrumentalistek młodego pokolenia, specjalizująca się w grze na cymbałach węgierskich. Jej wirtuozeria, subtelna ekspresja i umiejętność łączenia techniki z emocjonalnym przekazem sprawiają, że jej występy zdobywają uznanie publiczności. Sara jest przykładem artystki, która nie tylko kultywuje tradycję, lecz także wprowadza ją w nowe konteksty muzyczne.

Jessica Merstein

Skrzypaczka i wokalistka, której twórczość łączy tradycyjne brzmienia z nowoczesnymi aranżacjami. Jessica jest autorką projektów muzycznych, które budują mosty między kulturami, prezentując muzykę romską w sposób atrakcyjny dla współczesnego odbiorcy. Jej interpretacje łączą wrażliwość artystyczną z głębokim zrozumieniem kulturowego kontekstu, a jej koncerty zdobywają uznanie zarówno w Polsce, jak i za granicą.

Piotr Ondycz-Mirga

Gitarzysta i twórca, który z pasją eksploruje muzyczne połączenia blues-rocka z elementami muzyki góralskiej i romskiej. Zaangażowany w liczne projekty artystyczne, prezentuje innowacyjne podejście do tradycji, wprowadzając ją w nowe aranżacje i formy wyrazu. Jego muzyka łączy różne światy brzmieniowe, zachowując przy tym autentyczność i głębokie zakorzenienie w kulturze lokalnej.

Michell Siwak

Młoda wokalistka, która zyskała szerokie uznanie po wygranej w programie „The Voice Kids 7” w 2024 roku. Jej głos łączy w sobie moc tradycji z młodzieńczą energią, a jej interpretacje zachwycają wrażliwością i ekspresją. Jest przykładem artystki, która potrafi przekazać emocje zarówno w repertuarze popularnym, jak i w utworach inspirowanych kulturą romską, zdobywając serca słuchaczy w różnym wieku.

Józef Merstein Jochymczyk

Romski bard, którego twórczość łączy sinto jazz i swing. Jego muzyka jest wyrazem głębokiego zakorzenienia w tradycji romskiej, a jednocześnie odważnie eksploruje nowoczesne brzmienia. Józef Merstein Jochymczyk prezentuje unikalną syntezę, tworząc dzieła, które cieszą się uznaniem zarówno w kręgach muzyki klasycznej, jak i w współczesnej sceny jazzowej.

Dr Anna G. Piotrowska

Co udało się osiągnąć:

- 6 unikalnych wywiadów - reportaży z romskimi muzykami.
- Utworzenie dedykowanej podstrony internetowej prezentującej projekt oraz jego rezultaty.
- Bezpłatną dystrybucję na kanale YouTube.
- Do pobrania: Broszura edukacyjna w formacie PDF.
- Do pobrania: Scenariusze wywiadów oraz specjalne materiały edukacyjne o historii muzyki romskiej w formacie PDF

KONSULTACJA NAUKOWA PROJEKTU

Dr Anna G. Piotrowska

Ekspertka w dziedzinie muzykologii, absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Durham University. Autorka licznych publikacji, m.in.: „Idea muzyki narodowej w ujęciu kompozytorów amerykańskich pierwszej połowy XX wieku” (2003), „Topos muzyki cygańskiej w kulturze europejskiej” (2012), „O muzyce i filmie. Wprowadzenie do muzykologii filmowej” (2014). Od wielu lat prowadzi badania nad relacjami między kulturą romską a historią nowożytnej kultury europejskiej, prezentując wyniki na międzynarodowych konferencjach i sympozjach.

Koordinator projektu

Marek Isztok

Romolog, magister historii UJ, publicysta, autor ponad 50 artykułów popularno-naukowych o tematyce mniejszości romskiej oraz praw człowieka, specjalista ds. romskiego dziedzictwa kulturowego Centrum Historii i Kultury Romów, manager kultury, koordynator projektów społecznych, kulturalnych i edukacyjnych, stały współpracownik Stowarzyszenia Romów w Polsce, Federacion Maranatha z Hiszpanii oraz Article12 z Wielkiej Brytanii. Współautor wystawy „Romowie - stan duszy czy kultura równoległa” oraz filmu dokumentalnego „Romowie - skazani na zagładę”.

Cel projektu:

Celem projektu „Romowie - tak blisko, a tak daleko”, jaki udało się osiągnąć, to przybliżenie sylwetek romskich muzyków wyróżniających się poprzez łączenie tradycji romskiej z nowoczesnością. Przybliżamy ich życie, twórczość oraz codzienne zmagania, które pokazują, że można kultywować romską tradycję i jednocześnie z sukcesem realizować swoje ambicje muzyczne. Na projekt składa się 6 wywiadów — reportaży z wybitnymi przedstawicielami romskiej sceny muzycznej wraz z dodatkowymi materiałami edukacyjnymi na temat romskiej kultury.

Sara Czureja-Łakatosz

Delfin Łakatosz

Noemi Łakatosz

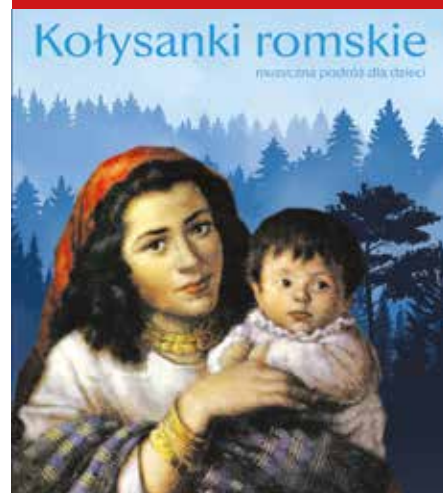
Projekt: „Kołysanki romskie – muzyczna podróż dla dzieci” – gdy tradycja spotyka nowoczesność

Narodowy
Instytut
Muzyki
i Tańca

W ramach projektu Sara Czureja-Łakatosz, uznana wirtuozka cymbałów węgierskich, wraz z Miklošem Deki Czureją i Miklošem Markiem Czureją, stworzyli i nagrali dwanaście oryginalnych romskich kołysanek, przeznaczonych dla dzieci w wieku przedszkolnym. Stworzona została muzyczna kapsuła czasu – zbiór autentycznych pieśni, które przez wieki kołysały romskie dzieci do snu.

Korzyści płynące ze słuchania kołysanek zostały ujęte jako istotne, nie tylko w kontekście rozwoju poznawczego dzieci, lecz również jako ważny element kształtowania postaw otwartości i wrażliwości na różnorodność kulturową. Kontakt z pieśniami, wywodzącymi się z odmiennych tradycji kulturowych, sprzyja budowaniu świadomości, że piękno posiada wiele form, a wspólne człowieczeństwo wyraża się poprzez bogactwo i pluralizm doświadczeń kulturowych.

Mikloš Marek Czureja

foto: Chat Evans Wyatt

foto: arch. CHiKR

Realizacja projektu miała na celu zarówno zachowanie i ochronę wybranego fragmentu romskiego dziedzictwa niematerialnego przed utratą i zapomnieniem, jak również wzmacnianie dialogu międzykulturowego oraz upowszechnianie wiedzy na temat kultury romskiej w szerokim gronie odbiorców.

W wyniku podjętych działań romskie kołysanki zostały udostępnione placówkom wychowania przedszkolnego oraz szkołom, umożliwiając dzieciom, niezależnie od ich pochodzenia, kontakt z tym szczególnym zasobem dziedzictwa kulturowego. Działania te przyczyniły się do pogłębienia wzajemnego zrozumienia, budowania postaw szacunku oraz kształtowania trwałej świadomości wartości wynikających ze wspólnego dziedzictwa kulturowego.

Projekt został zrealizowany nie jako przedsięwzięcie o charakterze wyłącznie archiwalnym, lecz jako inicjatywa ukierunkowana na aktywne podtrzymywanie i aktualizowanie tradycji w perspektywie przyszłości, w której dostęp do dóbr kultury pozostaje powszechny i inkluzywny. Nagrania wykonane przez Sarę Czureję - Łakatosz, umożliwiły szerokiemu gronu odbiorców kontakt z elementami romskiej tradycji muzycznej, dotychczas funkcjonującymi głównie w obrębie wspólnoty romskiej.

Projekt, poprzez swoje działania, zachęcał do rozwoju edukacji kulturowej najmłodszych odbiorców oraz przypominał, że różnorodność kulturowa stanowi trwałą wartość i fundament wspólnoty opartej na wzajemnym szacunku. ▶

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
zrealizowane projekty

Projekt: „Kołysanki romskie - muzyczna podróż dla dzieci” - gdy tradycja spotyka nowoczesność

Twórcy i wykonawcy:

Sara Czureja-Łakatosz

Główna twórczyni kołysanek w projekcie, uznawana za jedną z najbardziej utalentowanych instrumentalistek młodego pokolenia, która specjalizuje się w grze na cymbałach węgierskich. Jej mistrzowskie wykonania oraz głęboka znajomość tradycji muzyki romskiej stanowią fundament projektu. Sara, dzięki swojej artystycznej wrażliwości i doświadczeniu zdobytemu podczas licznych występów na międzynarodowych festiwalach, stworzyła kołysanki pełne emocji i kulturowej autentyczności. Oprócz mistrzowskiej gry na cymbałach Sara Czureja - Łakatosz wniosła do projektu również swoje umiejętności wokalne, wzbogacając kołysanki o unikalne wykonania, które łączą tradycyjne melodie z nowoczesnymi akcentami. Jej zaangażowanie jako głównej twórczyni gwarantuje, że utwory odzwierciedlają bogactwo kultury romskiej.

Miklosz Marek Czureja

Multiinstrumentalista, specjalizujący się w grze na fortepianie, aranżer, od lat koncertuje z zespołem Sara Czureja Band.

Noemi Łakatosz i Delfin Łakatosz

Współtwórcy, którzy wsparli Sarę, dbając o spójność artystyczną oraz wizualną projektu. Razem stworzą dzieło o wyjątkowej wartości kulturowej, promujące tradycję romską w nowoczesnym i przystępnym dla odbiorców formacie.

Koordynator projektu: Marek Isztok

Romolog, magister historii UJ, publicysta, autor ponad 50 artykułów popularno-naukowych o tematyce mniejszości romskiej oraz praw człowieka, specjalista ds. romskiego dziedzictwa kulturowego Centrum Historii i Kultury Romów, manager kultury, koordynator projektów społecznych, kulturalnych i edukacyjnych, stały współpracownik Stowarzyszenia Romów w Polsce, Federacion Maranatha z Hiszpanii oraz Article12 z Wielkiej Brytanii. Współautor wystawy „Romowie - stan duszy czy kultura równoległa” oraz filmu dokumentalnego „Romowie - skazani na zagładę”.

Co udało się osiągnąć:

12 unikalnych nagrań w języku romskim z polskimi napisami

Animacje wizualne przybliżające kulturę romską najmłodszym

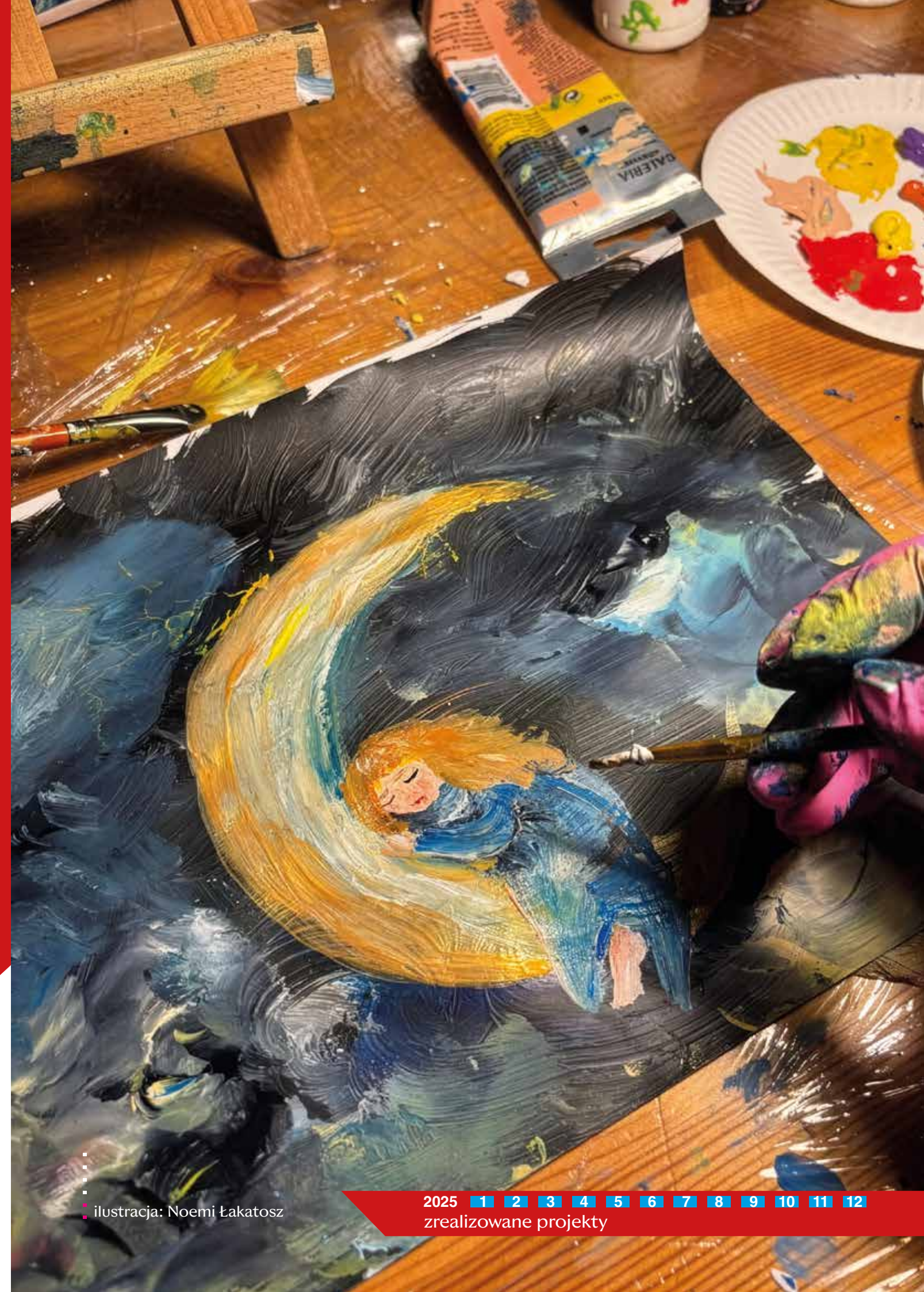
Pełną dostępność – napisy, audiodeskrypcje, tłumaczenia na język migowy

Bezpłatną dystrybucję na kanale YouTube

Współpracę z przedszkolami i szkołami w całym kraju

Narodowy
Instytut
Muzyki
i Tańca

ilustracja: Noemi Łakatosz

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
zrealizowane projekty

Projekt: Konkurs na plakat pod tytułem „Rom, Obywatel, Europejczyk”

Sztuki wizualne 2025

Projekt – międzynarodowy konkurs na plakat „Rom, Obywatel, Europejczyk”, realizowany przez Centrum Historii i Kultury Romów, to inicjatywa, która w rzetelny sposób łączy artystyczną refleksję o kondycji społecznej z edukacją na temat jednej z najstarszych i równocześnie najmniej rozumianych mniejszości Europy. Głównym pomysłodawcą przedsięwzięcia był Prezes Stowarzyszenia Romów w Polsce, Roman Kwiatkowski.

Konkurs nie jest jednak jedynie przeglądem efektownych grafik; jego sedno stanowi praca nad realną zmianą wizerunku społeczności romskiej poprzez świadome wykorzystywanie języka plakatu – narzędzia komunikacji szybkiej, syntetycznej, zarazem głęboko znaczącej.

Kontekst i cele projektu

Ideą konkursu nie była promocja wybranych narracji czy „upiększanie” rzeczywistości Romów, ale rzetelne skonfrontowanie się ze stereotypami, które od wieków determinują postrzeganie tej grupy w Europie. Organizatorzy postawili nacisk na uczciwy, krytyczny dialog – zarówno ze społeczeństwem większościowym, jak i wewnątrz samej społeczności romskiej, otwartej na nowoczesne formy ekspresji.

Jak podkreślał kurator konkursu, dr hab. Sebastian Kubica:

„Plakat jest dla nas narzędziem nie tylko artystycznej ekspresji, ale eksperymentem społecznym i emocjonalnym. Pozwala przyrzeć się temu, jak widzimy Innego, a przez to – siebie samych”.

Rozmówcy i twórcy związani z konkursem nie ukrywali, że wybór plakatu jako medium jest rozwiązaniem niejednoznacznym. Z jednej strony daje ono szansę na dotarcie do szerokiej publiczności i szybkie wywołanie emocji. Z drugiej – może popaść w skrótość, uproszczenia lub nawet nieświadome reprodukcje klisz, które projekt miał przecież demaskować.

Prace zgłoszone do konkursu odzwierciedlają szeroki wachlarz postaw – od ironicznej krytyki schematów, po odważną afirmację romskiej obecności w utopijnej, wspólnej Europie.

Wśród zgłoszonych prac dominowały te, które wykorzystywały symbolikę mniej stereotypową – pojawiły się interpretacje grające z metaforą drogi, portretami ludzi, motywami współczesności i nawiązaniem do uniwersalnych wartości, jak edukacja, prawa obywatelskie, wolność czy współpraca. Prace te pokazują, jak różnie można rozumieć triadę „Rom, Obywatel, Europejczyk” i jak dalece sztuka może być punktem wyjścia do dalszego namysłu.

Konkurs na plakat „Rom, Obywatel, Europejczyk” przyciągnął twórców nie tylko z Polski, ale i z wielu krajów Europy oraz spoza kontynentu – na wystawie finałowej znalazły się plakaty wykładowców i studentów z Węgier, Czech, Hiszpanii, Cypru, Kuby czy USA.

Jury, w składzie złożonym z ekspertów artystycznych i badaczy, wybrało prace najbardziej wyraziste i najlepiej realizujące cele projektu: „liczyła się oryginalność, ale też głębia refleksji nad kontekstem społecznym”.

Nagrody główne otrzymali: Erick Ginard (Kuba), dr Dominika Czerniak-Chojnacka (Polska) oraz Nikodem Pręgowski (Polska). Ich prace, podobnie jak inne prezentowane na wystawie, stanowią przekrój rozwiązań – od subtelnych interwencji w przestrzeni wizerunkowej, po mocne, bezpośrednie symbole. ►

Plakat promujący konkurs
autor: Sebastian Kubica

Co udało się osiągnąć:

97 plakatów zgłoszonych przez artystów z 10 krajów

30 najlepszych prac zaprezentowanych na wystawie w Oświęcimiu

Katalog dwujęzyczny (polsko-angielski) w nakładzie 1000 egzemplarzy

Wernisaż w Międzynarodowym Domu Spotkań Młodzieży

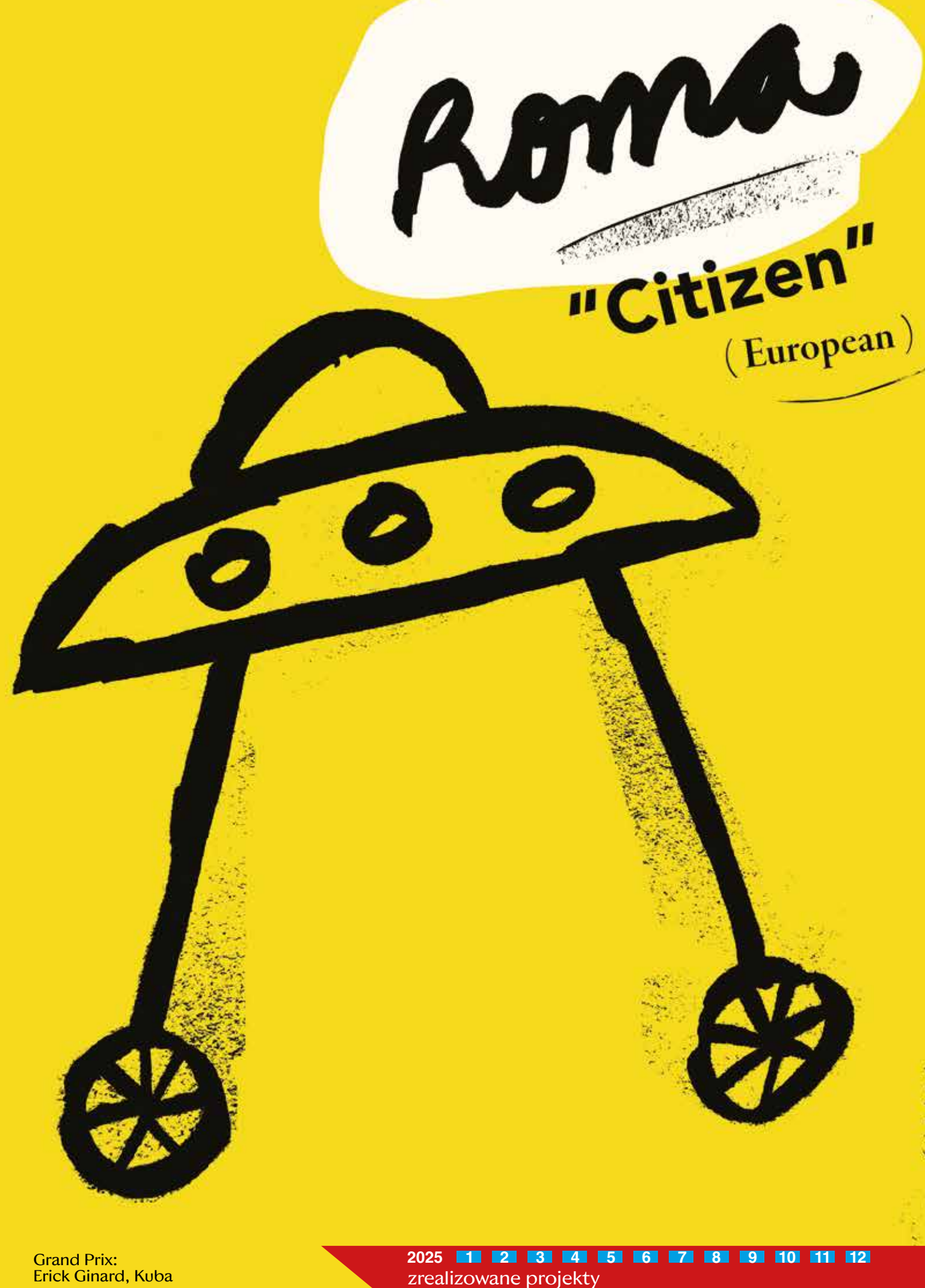
Mobilna wystawa kontynuująca promocję projektu w polskich miastach

Międzynarodowe jury – 5 ekspertów sztuki, kultury i designu

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa
Narodowego pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury

Grand Prix:
Erick Ginard, Kuba

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
zrealizowane projekty

II nagroda:
Dominika Czerniak-Chojnacka,
Polska

III nagroda:
Nikodem Pręgowski,
Polska

Projekt: Konkurs na plakat pod tytułem „Rom, Obywatel, Europejczyk”

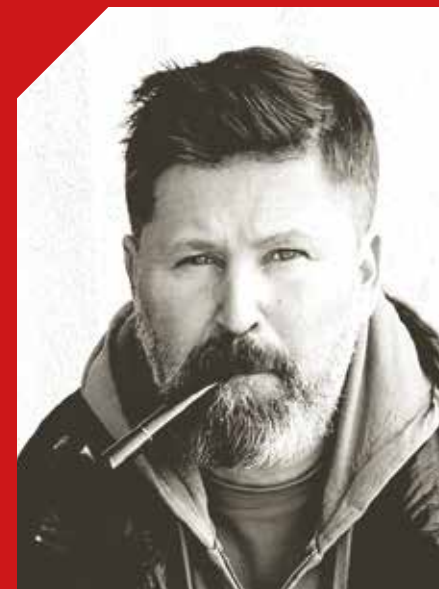
Projekt nie miał charakteru wydarzenia zamkniętego. Wernisaż pokonkursowy w Międzynarodowym Domu Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu miał charakter inkluzywny, a prace – zgodnie z ideą projektu – wykorzystywane są w działaniach edukacyjnych i popularyzatorskich. Projekt stawia też pytania o to, jak trwałe są efekty takich inicjatyw: czy plakat może w realny sposób „zdejmować” ciężar społecznych uprzedzeń, czy jest jedynie impulsem? Organizatorzy przyznają, że „skuteczność mierzy się nie liczbą kliknięć, lecz prawdziwą zmianą w perspektywie odbiorców – a na to potrzeba nie tylko sztuki, ale systemowych działań edukacyjnych i pracy w terenie”.

Podsumowanie projektu

Biennale „Rom, Obywatel, Europejczyk” to projekt na wskroś współczesny – reagujący na zmieniającą się rzeczywistość społeczną i medialną, korzystający z nowoczesnego języka sztuki wizualnej. Zarazem jednak odwołujący się do uniwersalnej potrzeby spotkania „Innego” jako równego partnera dialogu. Wiarygodność tej inicjatywy wynika wprost z faktu, że organizatorzy zaprosili twórców do autentycznego zmierzenia się z wyzwaniami codzienności społecznej, nie tylko romskiej.

To plakaty, które pokazują, jak sztuka potrafi przekraczać granice języka, kultury i doświadczeń.

*Władysław Kwiatkowski,
Dyrektor Centrum
Historii i Kultury Romów
w Oświęcimiu*

Jurorzy konkursu

dr hab. prof. UŚ Sebastian Kubica

Przewodniczący Jury, Urodził się w 1975 roku w Żywcu. W 1995 roku ukończył Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych im. Juliana Fałata w Bielsku-Białej. Jest absolwentem Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, na Wydziale Grafiki w Katowicach. Zajmuje się projektowaniem graficznym, rysunkiem, ilustracją, grafiką artystyczną, malarstwem. Prowadzi autorską pracownię plakatu i ilustracji w Instytucie Sztuk Plastycznych w Cieszynie, na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Prowadził wykłady i warsztaty dla studentów z projektowania graficznego na Uniwersytetach w Polsce i za granicą, m.in. w Czechach, na Węgrzech, w Rumunii, Chile, Chinach, Islandii, Panamie, Meksyku, Kubie. Jest autorem kilkudziesięciu wystaw indywidualnych i uczestnikiem kilkuset prezentacji zbiorowych, w kraju i za granicą. Jest członkiem AGI (Alliance Graphique Internationale)

Roman Kwiatkowski

Pomysłodawca Międzynarodowego konkursu na plakat „Rom, Obywatel, Europejczyk”. Współzałożyciel a od 1997 roku – prezes Zarządu Głównego, Stowarzyszenia Romów w Polsce oraz inicjator powstania Centrum Historii i Kultury Romów. Twórca wielu przedsięwzięć kulturalnych i społecznych; współautor publikacji i artykułów o tematyce romskiej; twórca i redaktor naczelny czasopisma „Dialog – Pheniben”. Inicjator corocznych obchodów Międzynarodowego Dnia Pamięci o Holocauście Romów i Sinti w KL Auschwitz – Birkenau. Działacz ruchów na rzecz praw człowieka i równości praw Romów. W latach 2021-2025, wiceprzewodniczący Rady Państwowego Muzeum Auschwitz – Birkenau oraz członek Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej.

dr hab. prof. UO Marek Sibinski

Urodzony w 1974 roku we Frydku-Mistku. Maturę zdał w 1992 roku w średniej szkole artystyczno-przemysłowej w Brnie (specjalizacja malarstwo). W 1997 roku ukończył studium magisterskie na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Ostrawskiego (katedra twórczości plastycznej – pracownia wolnej i stosowanej grafiki prof. Eduarda Ovčáčka). W 2006 roku ukończył studium doktoranckie w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, filii w Cieszynie, Wydział Artystyczny, Instytut Sztuki. W roku 2015 uzyskał tytuł doktora habilitowanego w dziedzinie sztuk plastycznych w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, filii w Cieszynie, Wydział Artystyczny, Instytut Sztuki. Od 1998 roku pracuje jako pedagog w Katedrze Grafiki i Rysunku Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Ostrawskiego. ▶

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
zrealizowane projekty

Projekt: Konkurs na plakat pod tytułem „Rom, Obywatel, Europejczyk”

Jurorzy konkursu

dr szt. Paweł Warchoł

Artysta grafik, urodzony w 1958 roku w Krakowie. W 1979 roku ukończył Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych w Nowym Wiśniczu, w 1984 roku ukończył zamiejscowy Wydział Grafiki w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, w 2010 r. uzyskał tytuł doktora w Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach. Od 1985 roku mieszka i tworzy w Oświęcimiu. Od niemal pięćdziesięciu lat realizuje prace w ramach grafiki projektowej; w tym grafikę książkową i prasową, plakat i realizacje kartograficzne. Jest autorem projektów pierwszych „polskich czcionek” dla programów komputerowych firmy Optimus (AŻ). Zrealizował wiele plakatów, które prezentował na wystawach w kraju i za granicą. Jest inicjatorem i wieloletnim kuratorem Międzynarodowego Biennale Plakatu Społeczno-Politycznego w Oświęcimiu oraz organizatorem wystaw plakatu polskiego w kraju i za granicą.

Krzysztof Dydo

Urodzony 1 marca 1945 r. w Krakowie, ekspert i rzeczoznawca w dziedzinie plakatu, właściciel „Dydo Poster Collection”. Od 1985 r. prowadzi znaną na całym świecie i wymienianą we wszystkich najważniejszych przewodnikach Galerię Plakatu w Krakowie. Od 1975 roku zorganizował ponad 600 wystaw plakatu artystycznego w Polsce i niemal wszystkich krajach Europy. Poza tym w: Australii, Nowej Zelandii, USA, Kanadzie, Meksyku, Panamie, Maroku, Turcji, Izraelu, Iranie, Azerbejdżanie i Chinach. Organizator, współorganizator i juror wielu konkursów na plakat, m.in. Biennale Plakatu Polskiego w Katowicach, Międzynarodowego Biennale Plakatu Teatralnego w Rzeszowie, Międzynarodowego Biennale Plakatu Społeczno-Politycznego w Oświęcimiu, Polska w Unii Europejskiej w Warszawie, Międzynarodowe Biennale Plakatu Społecznego w Bielsku-Białej i Międzynarodowego Biennale Plakatu Studenckiego w Lublinie. Współtwórca, juror i współorganizator pięciu edycji Krakowskiego Festiwalu Plakatu.

Wojciech Majewski

Scenarzysta, reżyser, producent, pomysłodawca i dyrektor festiwali muzycznych, artystycznych i edukacyjnych, m.in.: Festiwalu Polskie Kręgi Sztuki w Chinach - największej w Chinach polskiej imprezy artystycznej (2016 – 2019). Był dyrektorem i producentem Festiwalu Europejskich Szkół Artystycznych i Twórczości „Kręgi Sztuki” (2010-2016). Jest reżyserem, scenarzystą wielu filmów o sztuce, etnografii, antropologii kultury. W jego twórczości znajdziemy liczne filmy dokumentalne poświęcone wybitnym postaciom polskiego plakatu, takim jak: Rafał Olbiński, Rostaw Szaybo, a w cyklu miniatur o polskiej szkole plakatu poznamy artystów tej miary, co Henryk Tomaszewski, Waldemar Świerzy, Jan Lenica, Jerzy Wasilewski i inni. Wojciech Majewski tworzy również benefisy wybitnych artystów polskich takich, jak aktor, reżyser - Gustaw Holoubek, operator filmowy - Sławomir Idziak, zespołu - „Kapela ze Wsi Warszawa” czy benefis z okazji 70-lecia prestiżowego czasopisma „Konteksty”- Polska Sztuka Ludowa.

Laureaci Konkursu:

Grand Prix

Erick Ginard (Kuba)

ur. 1979 r. artysta plakatu o międzynarodowej renomie, zaliczany do grona najbardziej utytułowanych współczesnych plakacistów. Absolwent Wyższego Instytutu Wzornictwa Przemysłowego (ISDi) w Hawanie. Od początku swojej działalności tworzył konsekwentnie rozwija autorski język wizualny, oparty na ekspresyjnym rysunku odręcznym oraz świadomym, odważnym użyciu typografii. Po ukończeniu studiów w 2003 roku realizował projekty graficzne dla wydawnictw i instytucji kultury na Kubie, w Meksyku i Stanach Zjednoczonych, tworząc plakaty, książki oraz czasopisma o profilu kulturalnym. Jego twórczość charakteryzuje się oszczędnością formy, wyrazistością przekazu oraz silną autonomią artystyczną, sytuującą ją poza dominującymi trendami graficznymi. Od 2010 roku mieszka i pracuje w Meksyku, gdzie współtworzy Tojosa Design Studio. Realizuje zarówno projekty komercyjne, jak i prace o charakterze społecznym, politycznym i środowiskowym, podkreślając etyczny wymiar komunikacji wizualnej. Jego plakaty prezentowane były na wystawach w ponad 40 krajach oraz znajdują się w stałych kolekcjach międzynarodowych instytucji muzealnych. Laureat licznych nagród w prestiżowych konkursach międzynarodowych, a także członek profesjonalnych gremiów jurorskich, m.in. Festiwalu Złotego Żółwia w Moskwie oraz Anfachen Award w Hamburgu.

II nagroda

dr Dominika Czerniak-Chojnacka (Polska)

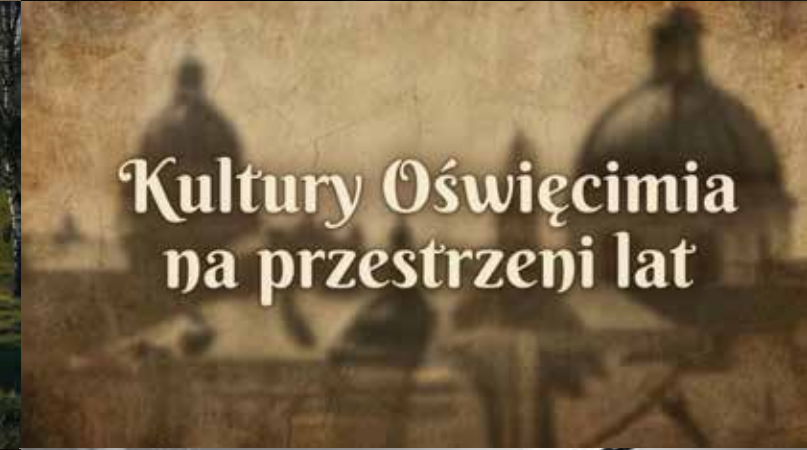
ur. 1990, doktor sztuk pięknych, ilustratorka, plakacistka; ukończyła z wyróżnieniem Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu (2014). Koordynatorka i pomysłodawczyni ogólnopolskiego projektu promującego sztukę książki niewydanej „Regał – spotkania z książką autorską”. Współpracuje z różnymi wydawnictwami (Dwie Siostry, Albus, Egmont, Babaryba) i licznymi ośrodkami kultury. W 2019 za książkę dla najmłodszych dzieci pt.: „Kominiarz/Piekarz” otrzymała wyróżnienie w prestiżowym, międzynarodowym konkursie BolognaRagazzi Award. Laureatka Grand Jury Prize w międzynarodowym konkursie ilustratorskim BIBF Ananas Illustration Awards podczas Beijing International Book Fair w Pekinie, Chiny (2019), a w roku 2022 członkini jury tego konkursu. Wielokrotna finalistka i laureatka wielu międzynarodowych i ogólnopolskich przeglądów plakatu. Stypendystka na szczeblach uczelnianych, miejskich i krajowych. 2019 // 1. Nagroda w międzynarodowym konkursie na plakat „75. rocznica likwidacji obozu romskiego „Ziegeunerlager” w Auschwitz Birkenau, 2.08.1944”.

III nagroda

dr hab. prof UMK Nikodem Pręgowski (Polska)

ur. w 1981 roku w Toruniu. Studiował na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie uzyskał dyplom z projektowania graficznego pod kierunkiem prof. Sławomira Janiaka. W 2009 roku obronił doktorat z zakresu plakatu. Obecnie pracuje jako asystent i profesor na Wydziale Sztuk Pięknych UMK w Toruniu, zajmując się projektowaniem plakatów, identyfikacją wizualną oraz działalnością artystyczną w zakresie grafiki. Działa również jako ilustrator i konserwator dzieł sztuki. Lista nagród i stypendiów Nikodema Pręgowskiego koncentruje się głównie wokół osiągnięć w konkursach plakatowych na szczeblu międzynarodowym oraz wyróżnień związanych z działalnością akademicką i artystyczną na UMK.

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
zrealizowane projekty

Projekt: „Ożywić wielokulturową historię Oświęcimia – kreatywne wizje przeszłości”

Technologia AI w służbie pamięci. Edukacja kulturalna 2025

Projekt „Ożywić wielokulturową historię Oświęcimia – kreatywne wizje przeszłości” został zrealizowany przez Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu w ramach programu Edukacja kulturalna Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Jego zasadniczym celem był rozwój kreatywności uczniów szkół średnich oraz podnoszenie kompetencji nauczycieli, poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii, w szczególności narzędzi sztucznej inteligencji i multimediów, w procesie twórczego i krytycznego odkrywania lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Projekt koncentrował się na wielokulturowej historii Oświęcimia i jego okolic, ukazując region jako przestrzeń historycznego współistnienia i wzajemnego przenikania się kultur polskiej, romskiej, żydowskiej, niemieckiej i czeskiej. Działania projektowe sprzyjały pogłębieniu wiedzy uczestników w zakresie specyfiki etniczno-kulturowej regionu, a także kształtowaniu postaw otwartości, wrażliwości kulturowej oraz odpowiedzialności za pamięć historyczną. Szczególny nacisk położono na innowacyjne podejście do edukacji historycznej i kulturalnej, łączące pracę z materiałami archiwalnymi z nowoczesnymi formami narracji wizualnej i audiowizualnej. ▶

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa
Narodowego pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
zrealizowane projekty

Projekt: „Ożywić wielokulturową historię Oświęcimia – kreatywne wizje przeszłości”

Technologia AI w służbie pamięci. Edukacja kulturalna 2025 - KPO

Koncepcja projektu zakładała dwuetapowy proces realizacji. W pierwszym etapie przeprowadzono szkolenia dla nauczycieli szkół średnich, obejmujące wykłady stacjonarne oraz warsztaty online, których celem było przygotowanie kadry pedagogicznej do świadomego i odpowiedzialnego wykorzystywania narzędzi sztucznej inteligencji w pracy dydaktycznej. Drugi etap obejmował warsztaty dla uczniów, w ramach których powstawały autorskie projekty multimedialne, stanowiące twórczą interpretację lokalnej historii.

Osoby zaangażowane w realizację projektu

Opiekę merytoryczną nad projektem sprawował dr Mateusz Subieta – reżyser filmowy, producent i scenarzysta, posiadający ponad dwudziestoletnie doświadczenie w realizacji projektów audiowizualnych w kraju i za granicą. W swojej pracy zawodowej łączy narrację filmową i multimedialną z nowoczesnymi technologiami, w tym narzędziami sztucznej inteligencji, wykorzystując je jako narzędzie refleksji nad historią i pamięcią kulturową. W ramach projektu odpowiadał za przygotowanie i prowadzenie szkoleń dla nauczycieli, realizację warsztatów dla uczniów oraz sprawowanie nadzoru merytorycznego nad powstającymi pracami. Istotną rolę w realizacji przedsięwzięcia odegrali nauczyciele szkół średnich z Oświęcimia i okolic, którzy po odbyciu szkoleń aktywnie wspierali młodzież w procesie twórczym, pełniąc funkcję opiekunów merytorycznych. Bezpośrednimi realizatorami projektów byli uczniowie, którzy – przy wsparciu zespołu CHIKR oraz eksperta prowadzącego – przygotowali finalne realizacje multimedialne.

W październiku 2025 roku młodzież wraz z opiekunami uczestniczyła w zorganizowanych wizytach w trzech kluczowych instytucjach kultury: Muzeum Żydowskim w Oświęcimiu, Centrum Historii i Kultury Romów oraz Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej.

Co udało się osiągnąć:

Powstanie 45 filmów i prezentacji multimedialnych opracowanych przez uczniów szkół średnich z wykorzystaniem narzędzi sztucznej inteligencji.

Realizacja dwuetapowego programu szkoleniowego obejmującego nauczycieli oraz młodzież.

Przeprowadzenie konkursu artystycznego w pięciu kategoriach tematycznych, zakończonego przyznaniem Grand Prix oraz nagród finansowych o łącznej wartości 15 000 zł.

Wykorzystanie narzędzi AI do twórczego opracowania i ożywienia materiałów archiwalnych dotyczących wielokulturowej historii regionu. Utworzenie dedykowanej podstrony internetowej prezentującej projekt oraz jego rezultaty.

Organizacja uroczystej gali finałowej z prezentacją najlepszych realizacji.

Transmisja online, umożliwiająca szeroką promocję efektów projektu w przestrzeni cyfrowej i lokalnej.

■ Dr Mateusz Subieta

■ Natalia Janusik CHIKR

foto: arch. CHIKR

Pierwsze spotkanie edukacyjne, które odbyło się 10 października 2025 r. w Muzeum Żydowskim, poświęcone było historii i kulturze społeczności żydowskiej Oświęcimia. Uczestnicy zwiedzili zabytkową synagogę – jedyną zachowaną po okresie okupacji niemieckiej oraz zapoznali się z tradycjami i religią żydowską. Spotkanie umożliwiło młodzieży zrozumienie wielowiekowego wkładu społeczności żydowskiej w życie gospodarcze, kulturalne i społeczne miasta.

Kolejne etapy programu koncentrowały się na historii Oświęcimia i jego wielokulturowych mieszkańcach. Uczniowie poznali różnorodność społeczną miasta na przestrzeni wieków, obejmującą Żydów, Romów, Polaków, Czechów i przedstawicieli innych narodowości, którzy wspólnie kształtowali bogate dziedzictwo kulturowe Oświęcimia. Zdobyta wiedza stanowiła podstawę do tworzenia autorskich materiałów wizualnych.

Projekt wyróżniał się połączeniem tradycyjnej edukacji kulturowej z wykorzystaniem narzędzi sztucznej inteligencji. Uczestnicy otrzymali wsparcie merytoryczne od ekspertów – dr. Mateusza Subiety oraz programisty i specjalisty programu Popcorn Core, Marcina Włodarczyka – którzy prowadzili warsztaty i konsultacje w zakresie wykorzystania technologii AI w tworzeniu materiałów audiowizualnych. Proces twórczy obejmował opracowanie koncepcji projektów, realizację wizji przy użyciu narzędzi AI (generowanie obrazów, obróbka fotografii, montaż wideo) oraz konsultacje umożliwiające dopracowanie szczegółów przed galą finałową.

W projekcie uczestniczyli zarówno uczniowie, jak i nauczyciele. Opiekunowie merytoryczni – Jolanta Materkowska-Bonar, Andrzej Matras, Jacek Herbut, Alicja Gryśka oraz Grażyna Lachendro – wspierali młodzież na każdym etapie pracy, a ich zaangażowanie przyczyniło się do pełnego sukcesu inicjatywy.

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
zrealizowane projekty

Miejska Biblioteka Publiczna im. Ł. Górnickiego – GALERIA KSIĄŻKI w Oświęcimiu, gala finałowa projektu

Gala finałowa projektu „Ożywić wielokulturową historię Oświęcimia – kreatywne wizje przeszłości”

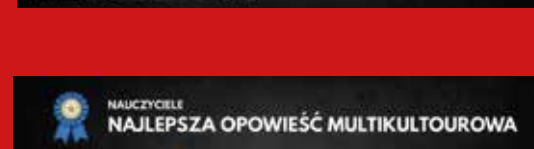
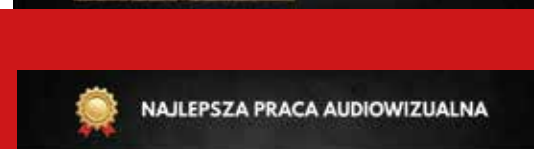
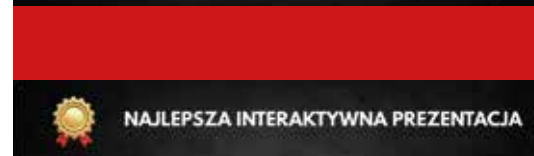
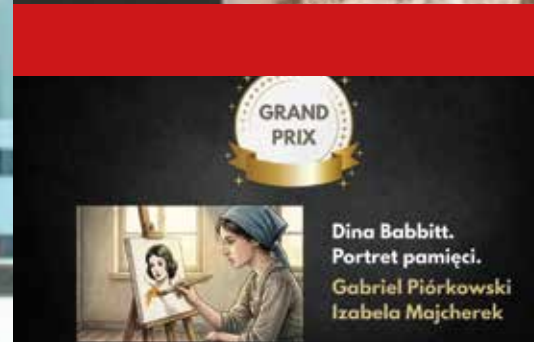
15 grudnia 2025 roku o godzinie 11.00 w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Ł. Górnickiego – GALERIA KSIĄŻKI w Oświęcimiu odbyła się gala finałowa projektu, będąca uroczystym podsumowaniem kilkumiesięcznych działań edukacyjnych. Wydarzenie zgromadziło młodzież, nauczycieli-opiekunów oraz przedstawicieli instytucji kultury, a jego centralnym punktem był pokaz multimedialnych prac uczniów – krótkich filmów, animacji i interaktywnych prezentacji – poświęconych losom dawnych mieszkańców Oświęcimia i wielokulturowemu dziedzictwu regionu.

Jury w składzie:

Dr Mateusz Subieta - Prezes NAVIA Sp. z o.o., reżyser i ekspert ds. realizacji filmów z wykorzystaniem sztucznej inteligencji, Renalda Bujnicka - dyrektor kreatywna Nagana.io, Władysław Kwiatkowski - Dyrektor Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu, dokonało oceny zgłoszonych prac, kierując się zarówno oryginalnością pomysłu, jakością techniczną, jak i wrażliwością kulturową oraz refleksją nad historycznymi losami miasta i jego mieszkańców.

foto: arch. CHiKR

Nagrody

Grand Prix - najlepszy projekt

film „Dina Babbitt. Portret pamięci”, opiekun: Alicja Gryska, uczniowie: Izabela Majcherek, Gabriel Piórkowski.

Najbardziej oryginalny pomysł

film „Kolejna podróż...”, opiekun: Grażyna Lachendro, uczniowie: Weronika Matusz, Nadia Mróz.

Najlepsza interaktywna prezentacja

wykorzystanie programu POPCORN CO, tytuł: „Kultury Oświęcimia na przestrzeni lat”, opiekun: Andrzej Matras, uczeń: Mikołaj Turek.

Najlepsza praca audiowizualna

nagroda specjalna od NAVIA Sp. z o.o., film „Wkład Żydów w historię Oświęcimia przed 1939 r.”, opiekun: Jacek Herbut, uczniowie: Szymon Mąsior, Michał Ryszka.

Najlepsza opowieść multikulturowa

film „Dlaczego malowała nas Dina?”, nagroda dla nauczyciela: Alicja Gryska.

Prezentowane prace charakteryzowały się nowatorskim i zaskakującym podejściem do tematu wielokulturowości Oświęcimia. Młodzi twórcy nie ograniczali się do reprodukcji historycznych faktów, lecz angażowali się w głębokie, refleksyjne myślenie o przeszłości i jej znaczeniu dla współczesności.

Program gali obejmował: pokaz wszystkich zgłoszonych projektów multimedialnych, wręczenie nagród i wyróżnień dla autorów najlepszych prac, nagrody pieniężne dla uczniów i nauczycieli, o łącznej puli 15 000 złotych, przyznanie nagrody Grand Prix dla najlepszego projektu, certyfikaty i wyróżnienia dla wszystkich uczestników projektu.

Wręczenie nagród miało charakter zarówno formalny, jak i symboliczny. Stanowiło publiczne uznanie dla zaangażowania młodzieży w poznawanie wielokulturowej historii miasta oraz twórcze wykorzystanie nowoczesnych technologii w edukacji kulturalnej. Gala finałowa potwierdziła, że projekt nie tylko rozwijał kompetencje cyfrowe i kreatywność uczniów, lecz także znacząco pogłębił świadomość historyczną i kulturową społeczności lokalnej.

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
zrealizowane projekty

To nie jest koncert o Romach dla Polaków ani o Polakach dla Romów. To koncert dla wszystkich – przestrzeń, w której muzyka mówi językiem zrozumiałym dla każdego serca, niezależnie od pochodzenia, wiary czy języka.

„Romskie Kolędy” Koncert Integracji i Tradycji romsko-polskiej Teatrze Ludowym w Krakowie

Projekt: „Romskie Kolędy” Koncert Integracji i Tradycji romsko-polskiej

Idea projektu -
pomost między tradycją a współczesnością

Projekt „Romskie Kolędy” narodził się z głębokich rozważań na temat siły muzyki jako narzędzia dialogu społecznego i pojednania. W czasach, gdy podziały społeczne wydają się coraz głębsze, a stereotypy towarzyszą każdej dyskusji publicznej, potrzebujemy gestów, które przywracają człowieczeństwo i wspólnotę. Kolędy od wieków są głosem wiary, nadziei i jedności. W nich każdy rozpoznaje swoją historię – historię Bożego Dziecka, narodzonego w biedzie i poniżeniu, co rezonuje z doświadczeniami całych pokoleń marginalizowanych społeczności, w tym Romów. Idea projektu opiera się na przekonaniu, że:

- Muzyka jest uniwersalnym językiem zdolnym do przezwyciężenia uprzedzeń
- Dialog międzykulturowy wymaga autentycznej współpracy i wzajemnego szacunku
- Tradycja nie jest przeciwieństwem nowoczesności, lecz jej fundamentem
- Każda kultura ma prawo do bycia słyszaną i szanowaną

„Romskie Kolędy Koncert Integracji i Tradycji romsko-polskiej”

Projekt realizowany z planu rozwojowego w ramach Inwestycji A2.5.1:
Program wspierania działalności podmiotów sektora kultury i przemysłów
kreatywnych na rzecz stymulowania ich rozwoju

foto: Mariusz Süß

Osoby zaangażowane w realizację projektu

Monika Bachowska

– dyrygentka, chórmistrz, pedagog

Monika Bachowska to uznana postać na polskiej scenie muzycznej, pedagog i dyrygent z bogatym dorobkiem artystycznym i naukowym. Ukończyła Akademię Muzyczną w Krakowie, a w 2016 roku uzyskała tytuł doktora habilitowanego sztuki muzycznej w dyscyplinie dyrygentury na UMFC w Warszawie. W 2024 r. z rąk Prezydenta RP otrzymała akt nadania tytułu profesora zwyczajnego. Od roku 2012 prowadzi Młodzieżową Orkiestrę Kameralną Fresco Sonare, wykonując kompozycje różnych epok i gatunków muzycznych. Od 2015 roku kieruje Chórem Kameralnym Insieme.

Otrzymała liczne nagrody i wyróżnienia – Nagrodę Prezydenta Miasta Krakowa za osiągnięcia w pracy dydaktycznej (2008), Brązowy Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (2017) i „Honoris Gratia” Zasłużony dla Miasta Krakowa (2018). Od września 2017 pracuje w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Monika Bachowska to nie tylko uzdolniona dyrygentka, ale także ambasadorka kultury, w projekcie Romskie Kolędy kieruje orkiestrą symfoniczną, zapewniając artystyczną wizję i opiekę nad całością przedsięwzięcia.

Fresco Sonare

Młodzieżowa Orkiestra Kameralna

- działa nieprzerwanie od 1997 roku. Od pierwszej próby aż po dzień dzisiejszy kieruje nią dyrygentka Monika Bachowska, z którą zespół tworzy unikalną artystyczną wspólnotę.

Nazwa orkiestry – Fresco Sonare – doskonale oddaje jej charakter: mimo ponad 25 lat działalności zespół wyróżnia się świeżym brzmieniem, młodzieńczą energią i nieustającą pasją muzykowania. Tworzą go zarówno zawodowi instrumentalści, muzycy traktujący próby jako odskocznik od pracy poza branżą, jak i utalentowani pasjonaci, dla których orkiestra stanowi jedyny kontakt z muzyką. Łączy ich bezinteresowność, przyjaźń i oddanie, które nadają zespołowi niepowtarzalny, niemal rodzinny charakter.

Józef Merstein Jochymczyk

- bard muzyki romskiej w Polsce, ściśle związany ze stylem Sinti jazz – gypsy jazz, inspirowanym twórczością Django Reinhardta. Koncertował w wielu krajach Europy, m.in. Jugosławii, Niemczech, Włoszech i Austrii. Współpracował m.in. z muzykami „Piwnicy pod Baranami”, z którymi nagrał wspólną płytę. Wykonuje pieśni autorskie oraz ballady inspirowane folklorem muzycznym Sinti. Repertuar obejmuje kompozycje własne oraz interpretacje jazzowych standardów w stylu Django Reinhardta. Jego muzyka wywodzi się z wielopokoleniowej tradycji romskiej rodziny Mersteinów i pozostaje zarówno głęboko zakorzeniona w kulturze Romów, jak i otwarta na nowe inspiracje. ▶

2025 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
zrealizowane projekty

Małgorzata Babiarz Megitza

Wokalistka, kontrabasistka, kompozytorka i autorka tekstów, wychowana w sercu Podhala. Jej muzyka wyrasta z góralskich i romskich korzeni, które twórczo łączy z brzmieniami współczesnymi, tworząc rozpoznawalny na świecie, unikatowy styl.

Kariera Megitzy to wielowymiarowa podróż artystyczna. Artystka występowała na najważniejszych festiwalach muzycznych, m.in. Montreux Jazz Festival (Szwajcaria), Vienna Jazz Festival (Austria), Rudolstadt Festival (Niemcy), Sounds of Peace Festival (Armenia), a także na prestiżowych scenach w USA – w tym podczas Chicago World Music Festival oraz w Pritzker Pavilion.

Debiutancki album „Boleritza”, nagrany we współpracy z węgierskim wirtuozem skrzypiec Roby’em Lakatosem, otworzył jej drogę na międzynarodowe estrady. Megitza była finalistką programów Must Be the Music i Mam Talent, gdzie otrzymała „złoty guzik” od Agnieszki Chylińskiej. Ma na swoim koncie osiem albumów studyjnych oraz liczne single. Artystka uosabia ideę projektu – jej twórczość harmonijnie łączy tradycję z nowoczesnością, góralskie ekspresje z jazzowymi harmoniami, lokalne dziedzictwo z uniwersalnym przesłaniem. W projekcie Romske Kolędy jej głos wnosi autentyczność, emocje i pełne zaangażowania podejście artystyczne.

Julia Konik-Rańda

Artystka o romsko-polskich korzeniach, urodzona w Warszawie, obecnie związana z Kędzierzynem-Koźlem. Wychowana w tradycyjnej romskiej rodzinie, od dzieciństwa uczestniczyła w konkursach i festiwalach wokalnych, zdobywając liczne nagrody i wyróżnienia.

W 2024 r., w wieku 19 lat, wystąpiła w 15. edycji programu „The Voice of Poland”, gdzie podbiła serca widzów autentycznością i siłą głosu, trafiając do drużyny Tomsona i Barona. Wykonuje muzykę pop z elementami folkloru romskiego, ale jej pasją jest również malarstwo. W projekcie „Romske Kolędy” wnosi młodzieńczą energię i przywiązanie do romskiego dziedzictwa kulturowego.

Jessica Merstein

Skrzypaczka, wokalistka, liderka zespołu oraz tłumaczka, a przede wszystkim artystka konsekwentnie rozwijająca własną drogę twórczą. Wychowana w rodzinie romskiej, w której muzyka od pokoleń stanowiła integralny element życia codziennego i kulturowego. Od najmłodszych lat kształtowała swoje kompetencje artystyczne w bezpośrednim kontakcie z tradycją.

Jej działalność artystyczna opiera się na świadomym łączeniu dziedzictwa romskiej kultury muzycznej z nowoczesnymi formami ekspresji scenicznej. Jako liderka zespołu realizuje projekty koncertowe, w których tradycyjne inspiracje splatają się z współczesnym językiem muzycznym, tworząc spójną i rozpoznawalną estetykę artystyczną.

Twórczość Jessiki Merstein stanowi pomost pomiędzy światem kultury romskiej a współczesną sceną muzyczną, przyczyniając się do promocji dialogu międzykulturowego oraz do upowszechniania różnorodności kulturowej poprzez sztukę.

Bogusław Nawara

Muzyk, pedagog oraz artysta interdyscyplinarny, związany z regionem Małopolski. Jego działalność obejmuje aktywność artystyczną i edukacyjną, stanowiąc istotny element lokalnego życia kulturalnego. W obszarze działalności artystycznej promuje kulturę muzyczną jako instrumentalista oraz prowadzący wydarzenia kulturalne i okolicznościowe w kraju i za granicą. Angażuje się również w podtrzymywanie i popularyzację tradycji regionalnych, wspierając inicjatywy związane z kulturą i literaturą góralską, takie jak konkurs „Góralskie cytanie”. Równolegle realizuje twórczość interdyscyplinarną, obejmującą muzykę, grafikę 3D, rzeźbę oraz projektowanie, w której konsekwentnie łączy elementy tradycji z nowoczesnymi formami wyrazu artystycznego. Prowadzi działalność edukacyjną, koncentrującą się na pracy z dziećmi i młodzieżą oraz na rozwijaniu ich kompetencji artystycznych. Działalność Bogusława Nawary łączy profesjonalizm artystyczny z zaangażowaniem pedagogicznym i przyczynia się do promocji dziedzictwa kulturowego regionu oraz do rozwoju edukacji artystycznej na poziomie lokalnym.

Mateusz Gabor

Akordeonista znany pod pseudonimem „Cikno”. Jest wychowankiem zespołu Kale Jakha i od 2014 roku działa jako założyciel grupy Cikno Studios w Wielkiej Brytanii. Koncertował zarówno w kraju, jak i za granicą, współpracując z różnymi formacjami oraz aktywnie promując muzykę romską i folkową. Jego działalność obejmuje także animowanie warsztatów i projekty edukacyjne związane z kulturą Romów. Tworzy i sprzedaje autorskie kompozycje oraz aranżacje dla uznanych artystów polskiej sceny, współpracując z wieloma wykonawcami, producentami i zespołami, którzy cenią jego charakterystyczny styl, muzykalność i perfekcję warsztatową.

Wojciech „GUMA” Gulis

Basista, pianista, muzyk sesyjny, aranżer i producent z ponad 25-letnim doświadczeniem scenicznym. Od ćwierć wieku obecny na scenach w Polsce i za granicą, współpracował z wieloma zespołami, nieustannie poszukując nowych muzycznych połączeń i twórczych inspiracji. Jego dewizą jest przekonanie, że „czas działa zawsze na naszą korzyść” – zasada, którą stosuje zarówno w pracy artystycznej, jak i we współpracy z innymi muzykami. Znany z wyjątkowego podejścia do zespołowej pracy, jest nie tylko solidnym filarem muzycznym, ale także osobą budującą dobrą atmosferę i kreatywną energię w każdym projekcie. Gulis współpracował m.in. z Megitzą, Sumptuastic, KOMAR-em, Ich3, Johnem Jamesem, Michałem Wojtusikiem oraz Andrzejem Szczęsłem. W projekcie Romske Kolędy odpowiada za partie basu oraz za warstwę aranżacyjną, nadając całości spójność, głębię i profesjonalny charakter.

multimedia
podcasty

2024
25

82. rocznica Pierwszego Transportu Romów do KL Auschwitz-Birkenau

Podcasty

Pomysł na nagrywanie podcastów powstał jako odpowiedź na zmieniające się sposoby odbioru kultury i wiedzy. W dobie dominacji mediów cyfrowych forma podcastu stała się jednym z najskuteczniejszych narzędzi docierania do szerokiego grona odbiorców, w szczególności do młodego pokolenia, dla którego dźwięk towarzyszy codziennym aktywnościom – nauce, podróży czy odpoczynkowi. Ideą podcastów CHIKR jest tworzenie dostępnej, rzetelnej i angażującej przestrzeni rozmowy o historii, kulturze i współczesności Romów. To format, który pozwala wyjść poza ramy tradycyjnych publikacji i wystaw, oddając głos badaczom, artystom, świadkom historii oraz przedstawicielom społeczności romskiej. Podcast staje się w tym ujęciu nie tylko nośnikiem treści, lecz także narzędziem budowania relacji i zaufania. Celem cyklu jest popularyzacja wiedzy o wielowiekowej obecności Romów w Polsce i Europie, przełamywanie stereotypów oraz inspirowanie do pogłębionej refleksji nad tożsamością, pamięcią i dialogiem międzykulturowym. Forma rozmowy sprzyja uważnemu słuchaniu i pozwala na prezentację tematów w sposób wielowymiarowy, wolny od uproszczeń i skrótów myślowych. Szczególne znaczenie podcasty mają w kontekście działań edukacyjnych skierowanych do młodszych odbiorców. Dzięki swojej elastyczności i łatwej dostępności, stają się one naturalnym pomostem między instytucją kultury a odbiorcą funkcjonującym w środowisku cyfrowym. To właśnie poprzez dźwięk CHIKR poszerza swoje oddziaływanie, docierając do osób, które rzadziej sięgają po tradycyjne formy kontaktu z historią i kulturą. Podcasty CHIKR są zatem nie tylko uzupełnieniem innych działań Centrum, lecz integralnym elementem jego misji. Stanowią nowoczesną formę upowszechniania wiedzy, w której spotykają się doświadczenie, pamięć i współczesna wrażliwość, a głos – jako najbardziej bezpośredni nośnik emocji i znaczeń – prowadzi słuchacza ku lepszemu zrozumieniu wspólnego dziedzictwa.

youtube.com/@CHIKR24

Dr Teresa Wontor-Cichy
Centrum Badań
Państwowego Muzeum
Auschwitz-Birkenau

Dr hab. prof. UKEN
Sławomir Kaprański
Kierownik Katedry Socjologii
Kultury i Zmian Społecznych

dr Piotr Setkiewicz
Kierownik Działu Naukowego
Państwowego Muzeum
Auschwitz-Birkenau

Pierwszy transport Romów do KL Auschwitz-Birkenau – historia Romów w Auschwitz

Data premiery: 26 lut 2025

Gościnią odcinka była dr Teresa Wontor-Cichy - historyczka i kustoszka Centrum Badań Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau, która od ponad 25 lat bada historię obozu KL Auschwitz-Birkenau i losy różnych grup więźniów. Jest autorką licznych publikacji naukowych, w tym tych poświęconych Romom, duchowieństwu, i eksperymentom medycznym. Jej praca to nie tylko badania, ale także edukacja – prowadzi wykłady, zajęcia e-learningowe oraz oprowadza po terenie byłego obozu Auschwitz-Birkenau. Rozmowa koncentrowała się na doświadczeniu Romów deportowanych do Auschwitz, ich codziennym życiu w obozie oraz systemowych mechanizmach prześladowań, których byli ofiarami. Dr Wontor-Cichy przedstawiła szeroki kontekst nazistowskiej polityki wobec Romów, obejmujący proces stopniowego wykluczania, represji i pozbawiania praw – od regulacji prawnych III Rzeszy, przez masowe deportacje, aż po funkcjonowanie tzw. „Zigeunerlager” w KL Auschwitz-Birkenau. Szczególne miejsce w rozmowie zajęła likwidacja obozu romskiego w nocy z 2 na 3 sierpnia 1944 roku, kiedy niemieckie władze obozowe zamordowały blisko 4300 Romów i Sinti. Podcast stał się nie tylko formą upamiętnienia ofiar, lecz także istotnym elementem działań edukacyjnych CHIKR, przyczyniającym się do pogłębienia wiedzy o zapomnianym wymiarze historii oraz o Zagładzie Romów. Upamiętnienie tej rocznicy to nie tylko obowiązek pamięci, ale także wyraz szacunku wobec tych, którzy doświadczyli niewyobrażalnego cierpienia. Rozmowa z Panią Dr Teresą Wontor-Cichy, przybliży historię Romów w Auschwitz i pomaga lepiej zrozumieć ich tragiczne losy.

Międzynarodowy Dzień Romów - historia i znaczenie w świadomości pokoleń

Data premiery: 7 kwi 2025

W ramach cyklu podcastów Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu zrealizowano odcinek poświęcony Międzynarodowemu Dniowi Romów, obchodzonemu corocznie 8 kwietnia. Rocznicą tą, ustanowioną w 1990 roku na pamiątkę pierwszego Światowego Kongresu Romów z 1971 roku, stanowi ważny punkt odniesienia dla międzynarodowego ruchu romskiego oraz symbol wspólnej tożsamości, pamięci historycznej i dążeń do równego traktowania. Odcinek łączy refleksję historyczną z analizą współczesnych znaczeń tego dnia, ukazując go jako przestrzeń zarówno celebracji kultury romskiej, jak i namysłu nad wyzwaniem, z jakimi społeczności romskie mierzą się w różnych częściach świata. Szczególne miejsce zajmuje rozmowa z prof. Sławomirem Kaprańskim z Uniwersytetu im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie – uznanym autorytetem w dziedzinie studiów romologicznych – który, odwołując się do wieloletnich badań, wprowadza słuchaczy w złożoną historię i kulturę Romów. Jego analityczna perspektywa pozwala lepiej zrozumieć znaczenie Międzynarodowego Dnia Romów, jako momentu wspólnotowej refleksji i symbolicznego dialogu prowadzonego ponad granicami państw i doświadczeń.

Podcasty

Zapomniana tragedia – likwidacja obozu rodzinnego dla Romów i Sinti w Auschwitz-Birkenau

Data premiery: 1.08.2025 r.

Odcinek podcastu zrealizowany na terenie byłego obozu Auschwitz-Birkenau przyjął formę dźwiękowej wędrówki przez miejsca, które naznaczone są jednym z najbardziej dramatycznych epizodów Zagłady Romów i Sinti. Punktem wyjścia stała się Judenrampe – przestrzeń przyjazdów i pierwszego zetknięcia z obozową rzeczywistością – gdzie nakreślono kontekst historyczny i znaczenie tej daty w kalendarzu pamięci. Przewodnikiem po tej trudnej topografii był dr Piotr Setkiewicz z Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau, historyk od lat badający dzieje obozu i losy jego więźniów. Jego narracja, prowadzona w bezpośrednim kontakcie z przestrzenią Birkenau, łączyła precyzję faktograficzną z refleksją nad mechanizmami przemocy i wykluczenia, które doprowadziły do utworzenia i likwidacji obozu rodzinnego dla Romów i Sinti. Kolejne etapy podcastu prowadziły przez teren dawnego odcinka Blle, w kierunku Pomnika Pamięci Romów i Sinti, a następnie trasą, którą w nocy z 2 na 3 sierpnia 1944 roku poprowadzono więźniów do komór gazowych. Wskazanie relacji przestrzennych między rampą, obozem romskim i Krematorium V, pozwoliło uchwycić skalę oraz logistykę Zagłady, a zarazem nadało opowieści wymiar głęboko materialny i przejmujący. Podcast zamyka refleksja nagrana przy ruinach Krematorium V – miejscu, gdzie historia traci język, a milczenie staje się formą świadectwa. „Zapomniana tragedia” nie rekonstruuje wydarzeń w sensie narracyjnym, lecz przywraca im obecność, wpisując pamięć o 2 sierpnia w krajobraz Auschwitz-Birkenau i w doświadczenie współczesnego słuchacza.

Międzynarodowy Dzień Języka Romskiego

Data premiery: 5.11.2025 r.

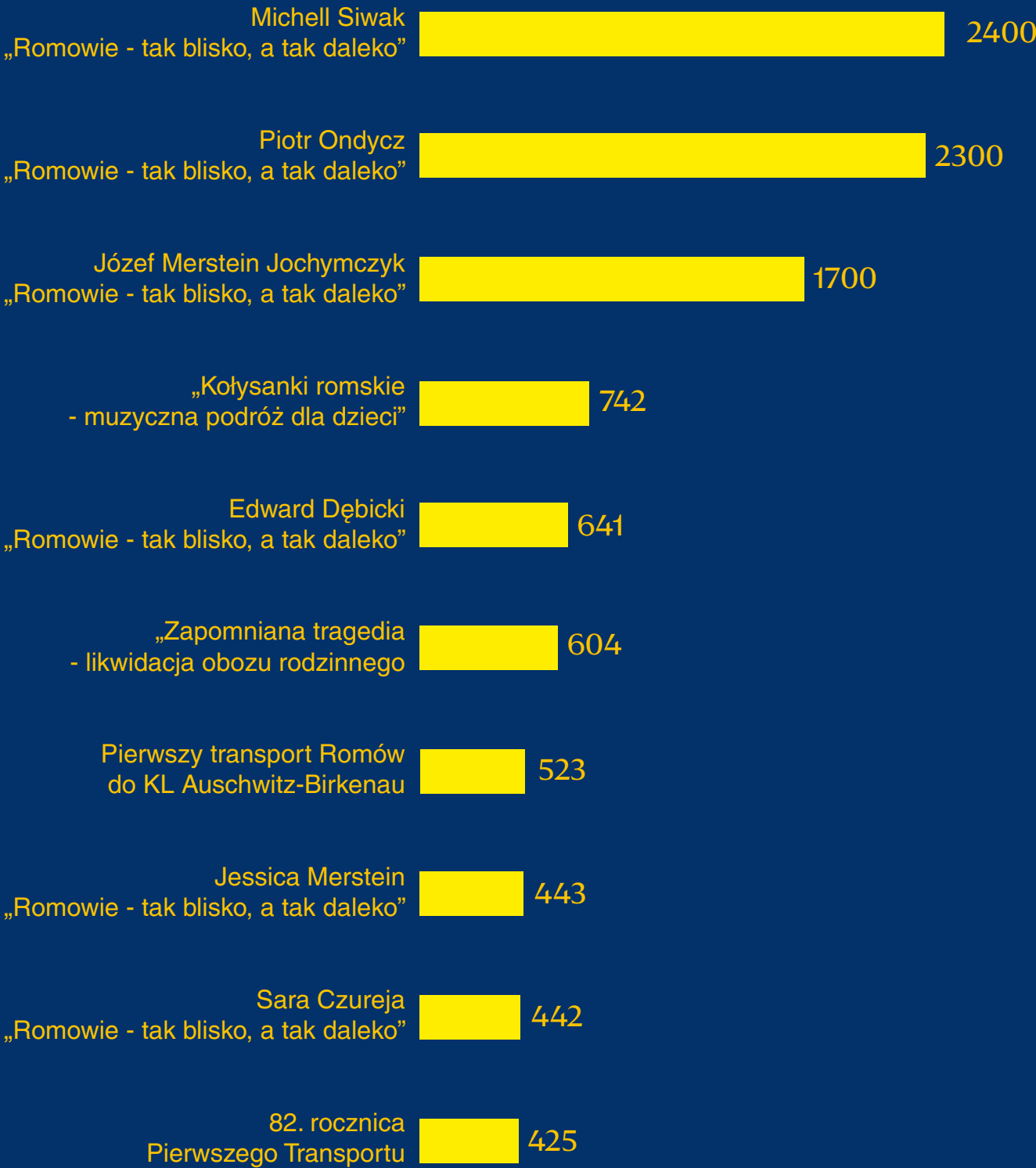
W ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Języka Romskiego Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu zrealizowało podcast poświęcony pochodzeniu, strukturze i współczesnym wyzwaniom języka romskiego. Gościem odcinka był prof. Sławomir Kaprański – socjolog i badacz, uznany autorytet w dziedzinie studiów romologicznych, który przedstawił język romski jako jedno z kluczowych ogniw romskiej tożsamości kulturowej. Rozmowa prowadziła słuchaczy od indyjskich korzeni Romów i historycznych procesów migracyjnych, przez kształtowanie się języka romskiego w Europie, aż po jego współczesne zróżnicowanie dialektałne. Profesor Kaprański omówił najważniejsze grupy dialektów romani oraz obszary geograficzne, w których język ten funkcjonuje dziś jako żywy środek komunikacji, podkreślając jego obecność w wielu krajach Europy i poza jej granicami. Istotną część podcastu poświęcono charakterystycznym cechom gramatycznym języka romskiego, które świadczą o jego złożoności i bogactwie, a zarazem odzwierciedlają długą historię kontaktów kulturowych. W dalszej części rozmowy poruszono aktualne wyzwania związane z przekazywaniem języka kolejnym pokoleniom, jego nauczaniem, standaryzacją oraz zagrożeniami wynikającymi z procesów asymilacyjnych i zanikania kompetencji językowych. Podcast ten pełnił rolę nie tylko popularyzatorską, lecz także edukacyjną, zwracając uwagę na język jako fundament pamięci zbiorowej i nośnik doświadczenia historycznego. Wpisując się w obchody Międzynarodowego Dnia Języka Romskiego, odcinek ten podkreślił znaczenie ochrony i świadomego rozwijania języka romskiego jako istotnego elementu europejskiego dziedzictwa kulturowego.

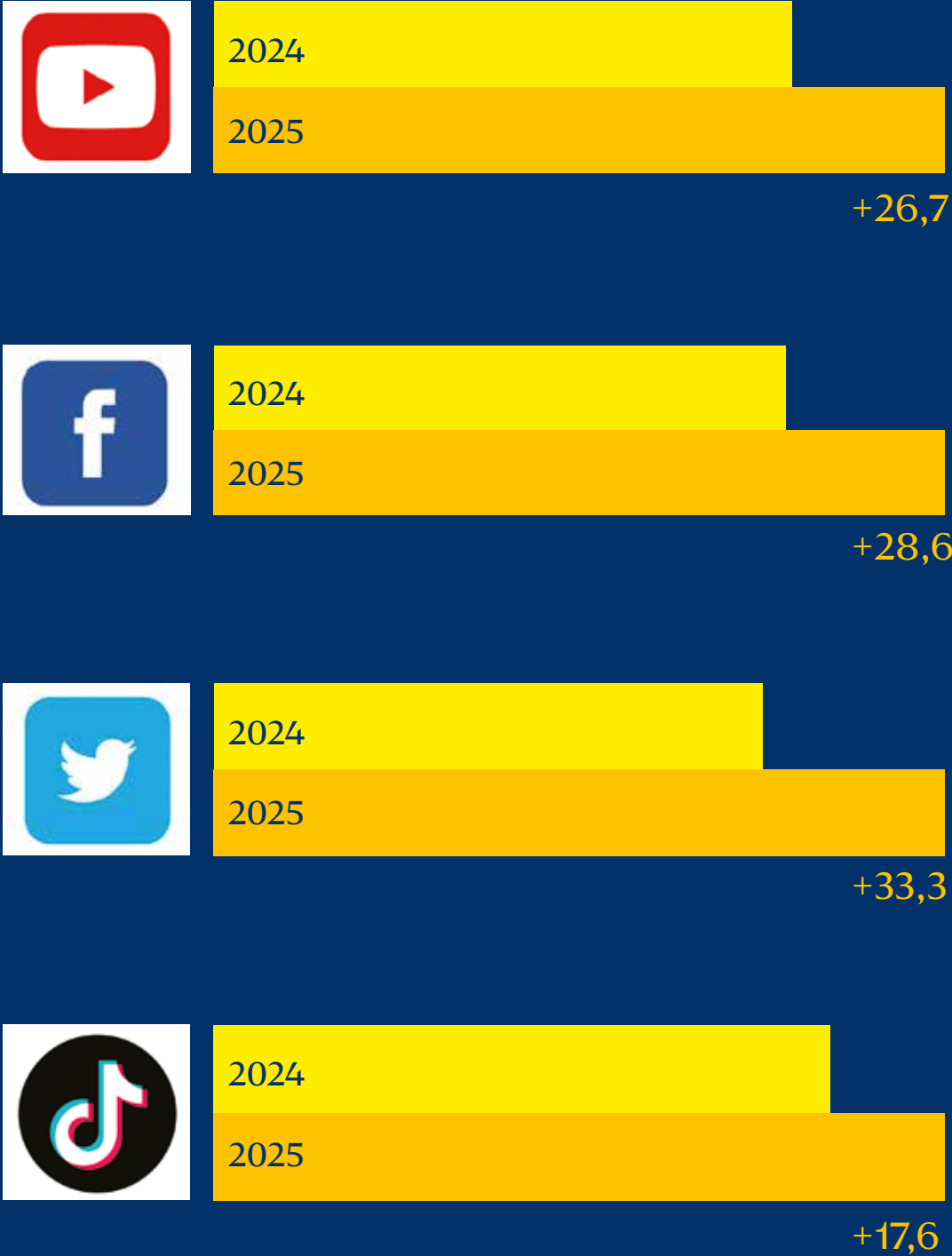
Podcasty i filmy

- Zapomniane tabory
- Wspomnienie - Prof. Tadeusz Łepkowski
- 80. rocznica buntu Romów w KL Auschwitz-Birkenau
- 1. wizyta Romów w Watykanie w 1993 r.
- 80. rocznica likwidacji „Zigeunerlager” - Małe upamiętnienie (31.07.24) - Krematorium V
- 80. rocznica - Wizyta przedstawicieli rządu i samorządu polskiego w siedzibie CHIKR
- 80. rocznica likwidacji „Zigeunerlager” / Europejski Dzień Pamięci o Holokauście Romów i Sinti
- Międzynarodowy Dzień Języka Romskiego - 5 listopada 2024
- Michell Siwak - „Romowie - tak blisko, a tak daleko”
- Józef Merstein Jochymczyk - „Romowie - tak blisko, a tak daleko”
- Sara Czureja - „Romowie - tak blisko, a tak daleko”
- Edward Dębicki - „Romowie - tak blisko, a tak daleko”
- Piotr Ondycz - „Romowie - tak blisko, a tak daleko”
- Odsłonięcie pomnika pomordowanych Romów w Nurze - Symbol Pamięci i Jedności
- Jessica Merstein - „Romowie - tak blisko, a tak daleko”
- Pierwszy transport Romów do KL Auschwitz-Birkenau - historia Romów w Auschwitz
- 82. rocznica Pierwszego Transportu
- Międzynarodowy Dzień Romów - historia i znaczenie w świadomości pokoleń
- Międzynarodowy Dzień Romów - 8 kwietnia 2025
- Zapomniana tragedia – likwidacja obozu rodzinnego dla Romów i Sinti w Auschwitz-Birkenau
- 81. rocznica Międzynarodowego Dnia Pamięci o Holokauście Romów i Sinti - 2 sierpnia 2025
- 81. rocznica Międzynarodowego Dnia Pamięci o Holokauście Romówi Sinti - 2 sierpnia 2025
- „Kołysanki romskie – muzyczna podróż dla dzieci”
- „Ożywić wielokulturową historię Oświęcimia - kreatywne wizje przeszłości”

Top 10 filmów pod względem wyświetleń na YouTube

Wzrost aktywności CHiKR na platformach społecznościowych - 2024 vs 2025

Współpraca i partnerstwa

Partnerzy strategiczni

Stowarzyszenie Romów w Polsce

pozostaje najważniejszym partnerem, realizując z CHIKR kluczowe projekty. Ta współpraca ma charakter strategiczny – to SRwP było inicjatorem powstania Centrum i przekazało swoją siedzibę na rzecz nowej instytucji.

Partnerzy instytucjonalni

Małopolski Instytut Kultury

wspiera Centrum w zakresie metodologii działań kulturalnych i badawczych.

Muzeum Historii Polski

współpraca przy tworzeniu projektów badawczych, dokumentacyjnych, edukacyjnych, kulturalnych i wystawienniczych.

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

wieloaspektowa i interdyscyplinarna współpraca naukowo- badawcza.

Fundacja Pobliskie Miejsca Pamięci Auschwitz-Birkenau

współpracuje w organizacji wydarzeń upamiętniających Holocaust Romów.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie

wspiera działania wydawnicze i archiwalne.

Taube Center for Jewish Life & Learning

współpraca międzynarodowa w obszarze badań upamiętniających, działalności wydawniczej i wystawienniczej.

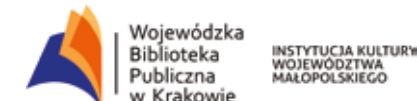
Pozostali partnerzy

Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce

Centrum Dokumentacyjno-Wystawiennicze Niemców w Polsce

Stowarzyszenie Villa Decjusza

Federacion Maranatha

Centrum Historii i Kultury Romów

wypełniło istotną lukę w polskim krajobrazie kulturowym. Jest pierwszą w historii społeczności romskiej publiczną instytucją dedykowaną wyłącznie jej dziedzictwu. To przełom w polskiej polityce kulturowej wobec mniejszości.

Główne osiągnięcia

- Profesjonalizacja narracji o kulturze romskiej
- Włączenie perspektywy romskiej do głównego nurtu kultury polskiej
- Stworzenie platformy dialogu międzykulturowego
- Przeciwdziałanie stereotypom i dyskryminacji

Wyzwania na przyszłość

Ograniczenia infrastrukturalne

Remont siedziby przy ul. Berka Joselewicza 5 ograniczył możliwości prezentacji wystaw stałych „Romowie. Historia i Kultura”. To wpłynęło na liczbę zwiedzających i konieczność przeniesienia części działań do przestrzeni partnerskich.

Budowanie świadomości

Edukacja społeczeństwa o kulturze romskiej wymaga długoterminowej pracy. Przelamywanie stereotypów i budowanie pozytywnego wizerunku to proces, który wykracza poza ramy dwóch lat działalności.

Perspektywy rozwoju

Centrum planuje rozszerzenie działalności w kilku kluczowych obszarach:

- Badania i dokumentacja
- Rozwój programu badawczego nad historią Romów w Polsce
- Digitalizacja archiwaliów i zbiorów
- Współpraca z ośrodkami akademickimi
- Edukacja
- Programy edukacyjne dla szkół
- Warsztaty dla nauczycieli
- Materiały dydaktyczne o kulturze romskiej
- Kultura i sztuka
- Wsparcie dla młodych romskich artystów
- Festiwale i przeglądy kultury romskiej
- Rezydencje artystyczne
- Dialog międzynarodowy
- Współpraca z instytucjami romskimi w Europie
- Udział w programach międzynarodowych
- Wymiana doświadczeń z muzeami mniejszości

KULTURALNA

MAŁOPOLSKA

Dziedzictwo, które budujemy

Pierwsze dwa lata działalności Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu to okres intensywnej pracy nad fundamentami przyszłej działalności. Od zera budowaliśmy nie tylko instytucję, ale przede wszystkim nową jakość w polskiej polityce kulturowej wobec mniejszości.

Nasze Centrum powstało w miejscu szczególnym – w Oświęcimiu, gdzie na terenie niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau Niemcy zamordowali około 21 000 Romów. Ten symboliczny wymiar lokalizacji zobowiązuje nas do szczególnej troski o pamięć i godność ofiar, ale również do budowania mostów porozumienia między społecznościami.

W ciągu 24 miesięcy udowodniliśmy, że kultura romska ma w Polsce swoje miejsce w głównym nurcie życia kulturalnego. Nasze działania sięgają od upamiętniania trudnej historii, poprzez edukację przeciwko dyskryminacji, po promocję współczesnej twórczości romskiej. To kompleksowe podejście sprawia, że CHIKR staje się nie tylko muzeum czy centrum kultury, ale prawdziwą platformą dialogu i porozumienia.

Przed nami kolejne wyzwania. Chcemy, aby Centrum stało się miejscem, gdzie każdy – niezależnie od pochodzenia – może poznać bogactwo kultury romskiej, zrozumieć jej znaczenie dla europejskiego dziedzictwa i docenić wkład społeczności romskiej w rozwój cywilizacji. To ambitny cel, ale pierwsze doświadczenia pokazują, że jest on w pełni osiągalny.

Dziedzictwo, które budujemy, to nie tylko zbiory muzealne czy archiwalia. To przede wszystkim zmiana w sposobie myślenia o różnorodności kulturowej Polski, o miejscu mniejszości w demokratycznym społeczeństwie i o sile kultury jako narzędzia budowania mostów między ludźmi.

Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu: od wizji do działania. To dopiero początek naszej wspólnej drogi.

spis treści

Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu	8
Zespół Centrum	12
Wystawa stała	18

wydarzenia kulturalne

Koncert pamięci „Harfy Papuszy” w ramach Europejskiego Dnia Pamięci o Holokauście Romów i Sinti	22
Międzynarodowy Dzień Języka Romskiego 2024	24
Obchody 90. urodzin Edwarda Dębickiego – hołd dla mistrza romskiej muzyki	26
Międzynarodowy Dzień Romów w Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej	28
Wernisaż wystawy „Romowie. Historia i Kultura” w Brukseli	30
Międzynarodowy Dzień Romów 2025	32
ROMLiW FEST 2025 Kultura Romska w najlepszym wydaniu	34
3. Festiwal Kultury Wrażliwej	36
Wernisaż Międzynarodowego Konkursu na Plakat „Rom, Obywatel, Europejczyk”	38

historia i edukacja

Dyrektor CHiKR w Radzie Muzeum Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej	42
80. rocznica buntu Romów w KL Auschwitz-Birkenau	44
Konsultacje z romskimi organizacjami pozarządowymi	46
17. spotkanie w ramach Dialogu Rady Europy ze społeczeństwem obywatelskim Romów i Wędrowców	48
Upamiętnienie 80. rocznicy likwidacji Litzmannstadt Getto	50

Wizyta Iwony Gibas oraz delegacji parlamentarnych z Polski i Niemiec w Centrum Historii i Kultury Romów	52
2 sierpnia 2025 — Europejski Dzień Pamięci o Holokauście Romów i Sinti	54
80. rocznica Marszu Śmierci	56
Obchody 82. rocznicy pierwszego transportu Romów do KL Auschwitz-Birkenau	58
Wizyta Dyrektora Muzeum Historii Polski w Centrum Historii i Kultury Romów	60
Współpraca z Uniwersytetem Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie	62
2 sierpnia 2025 — Europejski Dzień Pamięci o Holokauście Romów i Sinti	64
Spotkanie z młodzieżą, świadkami historii oraz przedstawicielami Rady Europy	66
Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Kraków – tygiel kulturowy. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość”	68

zrealizowane projekty

Projekt: „Romowie tak blisko, a tak daleko”	72
Projekt: „Kołysanki romskie - muzyczna podróż dla dzieci” - gdy tradycja spotyka nowoczesność	76
Projekt: Konkurs na plakat pod tytułem „Rom, Obywatel, Europejczyk”	80
Projekt: „Ożywić wielokulturową historię Oświęcimia - kreatywne wizje przeszłości”	86
Projekt: „Romskie Kolędy” Koncert Integracji i Tradycji romsko-polskiej	92

multimedia podcasty	98
---------------------------	----

współpraca i partnerstwa	104
--------------------------------	-----

wyzwania na przyszłość	106
------------------------------	-----

Kaśka
Lalek
Lalo
Eryk
Kaśka
Rachy
Majka
Wasyłek
Ezżuleta
Stefciu
Sabina
Jefi
Włosa
Medzia z Murysia
Wipa
Bczekwinka
Judo
Dopana
Santiago
Adam

1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100

www.chikr.pl

 KULTURALNA
MAŁOPOLSKA

CENTRUM HISTORII
I KULTURY ROMÓW

INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO